

**FAFO
RAPPORT**

APRIL 1985

DAG OLBERG

**Kultur og
sysseletting**

Sluttrapport fra forprosjektet

FAFO
Fagbevegelsens senter for forskning,
utredning og dokumentasjon

Lilletorget 1, Oslo 1
tlf. 02/40 14 20

DAG OLBERG

KULTUR OG SYSSELSETTING

SLUTTRAPPORT FRA FORPROSJEKTET

FAFO APRIL 1985

FORPROSJEKT OM KULTUR OG SYSSELSETTING

Innhold.

	Forord	
Kap. 1	Innledning og sammendrag	s. 3
1. 1	Bakgrunn	s. 7
1. 2	Tema og problemstillinger	s. 8
1. 3	Sammenfatning	s. 11
Kap. 2	Bakgrunn - arbeidsmarkedstiltakene og kultursektoren	s. 23
2. 1	Arbeidsmarkedstiltakene	s. 23
2. 2	Kultursektoren og sysselsettingstiltakene	s. 28
2. 2. 1	Norsk Kulturråds undersøkelse	s. 28
2. 2. 2	NOKU - undersøkelsen	s. 30
2. 2. 3	Noen videre problemstillinger	s. 34
Kap. 3.	Erfaringer fra tiltaksarbeid i tre kommuner	s. 37
3. 1	Innledning	s. 37
3. 2	Fylkeskommunenes engasjement	s. 38
3. 2. 1	Om sysselsettingstiltak i Sogn- og Fjordane	s. 39
3. 2. 2	Om sysselsettingstiltak i Nordland	s. 41
3. 3	Tiltaksarbeid innen kultursektoren i tre kommuner	s. 43
3. 3. 1	Innledning	s. 43
3. 3. 2	Tre former for organisering av sysselsettingsarbeid	s. 45
3. 3. 3	Bruk av sysselsettingsmidler - kultursektorens rolle	s. 48
3. 3. 4	Tre kommuner - tre utradisjonelle prosjekter	s. 52
3. 3. 5	Oppsummering av noen erfaringer	s. 59
Kap. 4.	Kultur og sysselsetting - videre problemstillinger	s. 65
4. 1	Innledning - konferansen om kultur og sysselsetting	s. 65
4. 2	Sysselsettingstiltak og sysselsatte	s. 67
4. 3	Utradisjonelle prosjekter med et videre perspektiv	s. 77
4. 3. 1	Yrkeserfaringsbedriftene i Oslo.	s. 78
4. 3. 2	Husflid for salg. Kulturprosjektet i Vesterålen	s. 82
4. 4	Noen videre problemstillinger	s. 85

Forord.

Jeg vil gjerne takke Lidvin M. Osland og Halvdan Skard. De har begge spilt en aktiv og inspirerende rolle som initiativtakere til dette prosjektet om kultur og sysselsetting.

Videre må det rettes en takk til miljøet ved FAFO - særlig har Hanne Bogen, Halvor Fauske, Jon Erik Dølvik og Jørn Teigstad bidratt med nyttige kommentarer og tips underveis.

Oslo, 2. 4. 1985

Dag Olberg

KAP. 1 INNLEDNING OG SAMMENDRAG

"Kultur og sysselsetting" er et forprosjekt finansiert av Norsk Kulturråd, Kommunal- og Arbeidsdepartementet og 15 fylkeskommuner ved kulturstatene.

- Denne rapporten er en sluttrapport fra dette forprosjektet.
- Innenfor rammene av forprosjektet var det lagt opp til å arrangere en konferanse om kultur og sysselsetting. Kulturkonferansen "Kultur mot Arbeidsløshet" 3. og 4. desember 1984 inngikk som en egen del av forprosjektet.
- En rapport fra konferansen er gitt ut i bokform: "Kultur mot Arbeidsløshet. Rapport fra FAFO's konferanse om kultur og sysselsetting". Rapporten inneholder noen av de mest sentrale innledningene fra konferansen.
- Videre har en studentgruppe fra Rådet for Arbeidslivsstudier ved Universitetet i Oslo vært knyttet til forprosjektet. Studentene oppsummerte erfaringer fra to kulturprosjekter i Oslo i rapporten "Utradisjonelle tiltak på kultursektoren", Rådet for arbeidslivsstudier, høst 1984.

1. 1 Bakgrunn.

I prosjektnotatet som lå til grunn for dette forprosjektet ble det pekt på at arbeidsløsheten hadde økt sterkt siden slutten av 1970-årene, og at det ut fra en realistisk vurdering ikke var sannsynlig at situasjonen ville bedre seg vesentlig i nær fremtid. Det ble her pekt på to faktorer som har stor innvirkning på utviklingen mht. sysselsettingen - for det første de forholdsvis store ungdomskullene som fortsatt kommer ut på arbeidsmarkedet i årene fremover, for det andre ble det pekt på teknologiske endringer som gjør produksjonen mindre arbeidsintensiv i en rekke bransjer. Ut fra en slik forståelse av situasjonen er det også reist tvil om det er mulig å unngå sysselsettingsproblemene selv med en høy økonomisk vekst. Samtidig ble

det pekt på at både organiseringen av arbeidet og innholdet i det er i ferd med å endres.

Disse tendensene er det viktig å ta hensyn til når det gjelder både de akutte og de langsiktige problemene på arbeidsmarkedet. I en slik sammenheng kan også kultur- og fritidsektoren skille seg ut som et interessant felt for økt sysselsetting. Det ble pekt på at i denne sektoren kunne det være mulig å skape arbeidsplasser som både er meningsfylte for den enkelte og viktige for samfunnet.

Dette er blant annet blitt fremhevet i St. meld 27 om "Nye oppgaver i kulturpolitikken". Der ble det pekt på at i forbindelse med de ekstraordinære sysselsettingsmidlene kan også kulturarbeid i lokalsamfunnene spille en rolle i kampen mot arbeidsløsheten. Det har i tillegg kommet politiske signaler om at den type midlertidige arbeidsplasser som kan opprettes innen kultur- og fritidssektoren, kan være velegnet som sysselsettingstiltak.

Kommunal- og Arbeidsdepartementet har i brosjyren "Jobbtips" gitt en oversikt over hva slags arbeid dette kan være. En ny og utvidet katalog fra Kommunal- og Arbeidsdepartementet fremhever også at tiltak innen kultur- og fritidssektoren kan være aktuelle tiltak i sysselsettingsarbeidet i kommunene.

I St. meld. nr. 85 pekes det videre på at det må være riktig å bruke offentlige midler til arbeid det er behov for å få utført, fremfor å anvende dem til trygdeutbetaling eller sosialhjelp.

1. 2 Tema og problemstillinger.

De problemstillinger som ble streket opp i sammenheng med temaet kultur og sysselsetting var forholdsvis løst formulert. Tre områder - som delvis var overlappende - ble sett som aktuelle:

- fremtidige arbeidsoppgaver og sysselsetting i kultursektoren
- ordninger som kan utløse lokale initiativ og ressurser
- samordning av tiltak på kultursektoren med andre lokale tiltak mot arbeidsløshet

Mer konkret skulle disse temaene innenfor rammene av forprosjektet belyses via tre forskjellige fremgangsmåter. Disse anga rammene for arbeidet med forprosjektet. Alle tre tilnæringsmåtene knyttet an til kultursektorens rolle i sammenheng med gjennomføringen av de nye arbeidsmarkedstiltakene ("det kommunale sysselsettingsprogrammet"). Det ble lagt opp til å:

- analysere erfaringene med kulturarbeid innenfor rammene av kommunale sysselsettingsprogrammer
- arrangere en kulturkonferanse i prosjektperioden
- undersøke sysselsettingsarbeid i tilknytning til kultursektoren i tre kommuner

Utgangspunktet for å analysere erfaringene med kulturarbeid innenfor rammene av det kommunale sysselsettingsprogrammet, var et materiale som ble samlet inn av Norsk Kulturråd. Dette materialet ga en første oversikt over erfaringene med slike sysselsettingstiltak innen kultursektoren. Materialet egnet seg imidlertid ikke til generaliseringer mht. spørsmål om hva slags tiltak som var satt i gang, eller hvor stort omfanget av slike tiltak var. En mer systematisk oversikt finnes i en senere FAFO-rapport som ble laget på oppdrag av Norsk Kulturforum (NOKU) og Kultur- og Vitenskapsdepartementet. "Kommuners og fylkeskommuners bruk av sysselsettingsmidler innen kultursektoren" (J. Teigstad, 1984) bygger på en spørreskjemaundersøkelse som tok opp flere av de problemstillinger som også var aktuelle i forbindelse med forprosjektet om "kultur og sysselsetting". I forhold til Norsk Kulturråds kartlegging og Teigstads undersøkelse, er forprosjektet derfor rettet mer inn mot utdypning og problematisering.

Arbeidet med kulturkonferansen kom til å utgjøre hoveddelen av arbeidet med forprosjektet. Det var flere grunner til dette. For det første var det allerede foretatt forholdsvis mye kartleggingsarbeid i forbindelse med bruk av ekstraordinære sysselsettingsmidler innen kultursektoren. Både den nevnte FAFO-rapporten, Norsk Kulturråds materiale og undersøkelser foretatt av Kommunal- og Arbeidsdepartementet gjorde

at man ganske tidlig hadde en viss oversikt over omfanget av tiltak innen kultursektoren. Samtidig hadde man innhentet en del generell erfaring mht. hvordan kommuneprogrammet virket. Dette innebar at en del av den informasjon forprosjektet skulle frembringe allerede forelå. Det var da naturlig å legge opp konferansen etter dette. Erfaringene med bruk av ekstraordinære sysselsettingsmidler innen kultursektoren reiste en rekke problemstillinger i forhold til både kulturpolitikk og arbeidsmarkedspolitik. Siden det allerede forelå en god del bakgrunnsmateriale, kom konferansen til å dreie seg om disse problemstillingene. Vi så det blant annet som viktig å også få med kunstnerorganisasjonene i denne diskusjonen. Det var i hovedsak kulturadministrasjonen i fylker og kommuner som til da hadde tatt del i diskusjonen om disse problemstillingene. Samtidig ble det lagt vekt på presentasjon og diskusjon mht. lokale eksempler og erfaringer. Noen av de mest sentrale innleggene fra konferansen er samlet og utgitt i bokform. Vi skal også kort kommentere kulturkonferansen i denne rapporten.

Den tredje delen av forprosjektet tar opp erfaringer med tiltaksarbeid innen kultur- og fritidssektoren i tre kommuner. Formålet med disse kommuneundersøkelsene var å få fram hvordan sysselsettingsproblemer var forsøkt løst i tre forskjellige situasjoner. Både konferansen om kultur og sysselsetting og kommuneundersøkelsene tok sikte på å få frem hvordan arbeidsløsheten og tiltaksarbeidet fremstår for dem som arbeider med problemene på kommune- og fylkesplan. Gjennom kommuneundersøkelsene ønsket vi å sammenlikne de strategiene som var blitt benyttet og å kartlegge hva slags problemer og hindringer en støtte på i det kommunale tiltaksarbeidet - f. eks. når det gjelder regelverk, tiltaksordninger, oppsplitting mellom etatene, etc. Det ble valgt ut tre kommuner som var forskjellige mht. næringsstruktur og utbygging av kultursektoren. Felles for kommunene var at de hadde problemer med arbeidsledighet og at de hadde benyttet seg av ekstraordinære sysselsettingsmidler innen kultursektoren. De tre kommunene som ble valgt ut var Førde, Rana og Bø i Vesterålen. Data fra kommunene er i hovedsak samlet inn gjennom uformelle informantintervjuer med folk i kommuneadministrasjonene og i lokale statlige etater. Konferansen om kultur og sysselsetting bidro også til å gi en mer omfattende oversikt mht. kommunenes og kulturetatenes erfaringer med sysselsettingsarbeidet.

Disse tre tilnæringsmåtene utgjorde som nevnt rammene for arbeidet med

forprosjektet. Det viste seg imidlertid at det var nødvendig å foreta enkelte justeringer underveis. Som det allerede er påpekt, var det forholdsvis tidlig grunnlag for å gjøre konferansen mer omfattende enn hva som opprinnelig var planlagt. På flere måter var konferanseopplegget bedre egnet enn begrensede undersøkelser i noen få kommuner til å belyse de tema som var aktuelle i forprosjektet. Videre viste det seg at en del av de problemstillinger og tiltaksprosjekter som var aktuelle også gjorde det ønskelig å ta opp andre forhold enn de som skulle belyses gjennom undersøkelsene i de tre kommunene. Det viste seg f. eks. ønskelig å trekke inn fylkeskommunens rolle i større grad enn det opprinnelig var lagt opp til. Dette ble etterhvert klart, både gjennom den kartlegging som allerede var gjort og i forbindelse med kommuneundersøkelsene. En av konklusjonene fra arbeidet med forprosjektet er at det i stedet for undersøkelser i tre kommuner hadde vært ønskelig å ha fylkeskommuner eller kulturprosjekter som enheter. Det viste seg ønskelig å også trekke inn som eksempler tiltak og prosjekter som lå utenfor de tre kommunene det først var lagt opp til å undersøke innenfor forprosjektet. Dette har også gjort at rapporten har blitt noe mer omfattende enn opprinnelig planlagt.

1. 3 Sammenfatning.

I det følgende gis en kort sammenfatning av de tema og problemstillinger som er tatt opp innenfor rammene av forprosjektet. Siden det her dreier seg om et begrenset og kortvarig forprosjekt, har siktemålet ikke vært å foreta en inngående analyse av forholdet mellom kultur og sysselsetting. Formålet har heller vært å belyse enkelte trekk ved den virksomhet som er satt i gang innen dette feltet i løpet av de siste årene. Samtidig er det lagt opp til videre diskusjon om de erfaringer som er gjort og de muligheter som kan finnes. Innenfor rammene av forprosjektet legger denne rapporten opp til:

- kartlegging og oversikt over det sysselsettingsarbeidet som drives
- sammenfatning og oppsummering av noen av erfaringene som er gjort
- problematisering av disse erfaringene og videre muligheter

- forslag og problemstillinger mht. fremtidige forsknings- og utredningsoppgaver

Rapporten tar utgangspunkt i kultursektorens forholdsvis store andel av de ekstraordinære arbeidsplassene som ble opprettet gjennom de nye arbeidsmarkedstiltakene. I hovedsak dreier dette seg om "Kommuneprogrammet" som ble satt i gang i løpet av våren 1983. Det vises i denne sammenheng til bakgrunnen for utformingen av dette programmet, samtidig som noen av målsettingene og grunntrekkene blir kommentert. Det blir pekt på at disse ikke alltid er like forenlige innbyrdes og at de heller ikke alltid er like forenlige med de ønsker og målsettinger som finnes innen kulturetatene. De nye arbeidsmarkedstiltakene involverer - i alle fall tre - forskjellige "aktører" med interesser som dels er sammenfallende og dels forskjellige: arbeidsmarkedsmyndighetene, de sysselsatte og kommunene/fylkene (med etatene og institusjonene). Når det gjelder sysselsettingstiltak innen kultursektoren, må også en annen viktig interessegruppe trekkes frem: kunstnerorganisasjonene og andre organisasjoner innen kultur- og fritidssektoren. I rapporten pekes det på som ett problem for de ekstraordinært sysselsatte at tiltakene nettopp skal være ekstraordinære samtidig som de også har som målsetting å virke kvalifiserende og integrerende i forhold til det ordinære arbeidsliv. De sysselsatte vil ut fra dette være interessert i praksis fra ordinære arbeidsoppgaver og ordinær virksomhet, men det er samtidig en målsetting å unngå å gjøre ordinær virksomhet avhengig av arbeidsmarkedstiltakene. Et annet eksempel kan være at mens arbeidsmarkedsmyndighetene har høy sysselsettingseffekt som en hovedmålsetting med tiltakene, vil kommunene og etatene være interessert i kvalifiserte ansatte og faste stillinger.

Samtidig legges det vekt på at kultursektoren de siste to-tre årene har kommet til å spille en ny rolle i sysselsettingssammenheng. Dette illustreres ved hjelp av materiale samlet inn av Norsk Kulturråd og gjennom en tidligere FAFO-undersøkelse om kommuners og fylkeskommuners bruk av ekstraordinære sysselsettingsmidler innen kultursektoren. Pr. 1. 5. -84 arbeidet om lag 10 % av de ekstraordinært sysselsatte innen kultur- og fritidssektoren. Dette var en forholdsvis stor andel sett i forhold til den tradisjonelle prioritering av kulturområdet i fylker og kommuner. Det ble i 1984 samlet brukt om lag 70 - 80 mill. kr. på ekstraordinære sysselsettingstiltak innen kultursektoren. I størrelsesorden tilsvarer

dette omtrent den sum som i 1984 ble bevilget i form av rammetilskudd til alment kulturarbeid i kommuner og fylkeskommuner. Sysselsettingsmidlene har rent økonomisk medført betydlige tilskudd til kulturetatene i en rekke kommuner og fylker. I hovedsak er midlene blitt brukt til forefallende arbeid og vedlikeholdsoppgaver. Sysselsettingsmidlene er imidlertid også brukt til å sette i gang en rekke nye og utradisjonelle prosjekter.

Innenfor rammene av forprosjektet ble det ikke lagt opp til en ny kartlegging av omfanget av ekstraordinær sysselsetting innen kultursektoren. Rapporten tar likevel opp til diskusjon spørålet om hvorvidt det er skjedd noen endringer i kultursektorens andel av tiltakene. Videre reises enkelte problemstillinger i forhold til fordelingen av kultursektorens andel av tiltakene. Dette er blant annet gjort ut fra det materialet Teigstad samlet inn. Ved å stille noen nye spørsmål i forhold til dette materialet, viser det seg at kultursektorens andel av tiltakene - omlag 10 % - dekker over store variasjoner (dette kommer blant annet frem om man skiller ut de tiltakene som er lagt opp i regi av fylkeskommunene):

- aktiviteten varierer mye mellom kommuner og fylkeskommuner (mange av tiltakene foregår i regi av fylkeskommunene)
- aktiviteten varierer mellom kommunene (noen har mange tiltak innen kultursektoren, andre har få eller ingen)
- aktiviteten varierer innen den enkelte kommune (innretningen av de forskjellige tiltakene er vekslende - en kommune som prioriterer kultursektoren i en periode gjør det ikke nødvendigvis i neste)

Rapporten tar opp bakgrunnen for at kultursektoren nå er blitt aktuell i forbindelse med arbeidsmarkedstiltakene. Flere forhold har her virket inn. Blant annet har det virket inn at regelverket for de ekstraordinære sysselsettingsmidlene prioriterer prosjekter som er rimelige, har stor sysselsettingseffekt og som kommer i tillegg til den virksomhet kommunene ordinært driver. Samtidig har ansatte innen kulturadministrasjonen argumentert for at kultursektoren kunne være spesielt velegnet i sammenheng med de nye ekstraordinære arbeidsplassene. Kommunene var videre lite forberedt på den nye situasjonen våren 1983. De hadde liten

tid til å planlegge og måtte raskt foreslå prosjekter som kunne egne seg til midlertidig sysselsetting. I denne situasjonen var kultur-etatene i en rekke fylker og kommuner tidlig ute med planer om prosjekter og tiltak.

også

I forbindelse med ekstraordinær sysselsetting innen kultursektoren er det særlig tre forhold som fra kommunenes side har vært problematiske:

- de korte tilsagnsperiodene skaper problemer
- det er svært arbeidskrevende å administrere ordningen
- det er ofte vanskelig å finansiere den nødvendige egenandelen

Dette ble belyst gjennom tidligere undersøkelser og ble også klart uttrykt fra kommunenes side på konferansen om kultur og sysselsetting. Det er også sammenfallende med de erfaringer vi støtte på gjennom det øvrige arbeidet med forprosjektet.

Gjennom bruken av ekstraordinære sysselsettingsmidler har kulturetatene i fylker og kommuner fått dokumentert at det innen kultur- og fritidssektoren finnes en rekke udekkede arbeidsoppgaver. Samtidig er sysselsettingsmidlene blitt brukt til å sette i gang en rekke prosjekter som peker ut over midlertidig sysselsetting. Det finnes flere utradisjonelle prosjekter som helt eller delvis er finansiert ved hjelp av sysselsettingsmidler. Eksempler her kan være aktivitetssentre, kulturhus, småjobb- sentraler, kulturverksteder, videoverksteder, etc. Selv om sysselsettingsmidlene i hovedsak brukes på vedlikeholdsoppgaver og forefallende arbeid også innen kultursektoren, har de midler som er blitt stilt til rådighet gjort at man også har kunnet eksperimentere med nye og utradisjonelle prosjekter.

Rapporten tar ut fra dette opp erfaringene med bruk av sysselsettingsmidler innen kultursektoren både i sammenheng med ordinær virksomhet innenfor kulturfeltet i kommunene og i sammenheng med de nye og utradisjonelle prosjektene.

Når det gjelder den type prosjekter som faller inn under eller grenser opp til mer ordinær virksomhet, tar rapporten opp problemstillinger som både gjelder kommunenes rolle i sysselsettingsarbeidet generelt og pro-

blemstillinger som gjelder kulturetatens rolle i dette arbeidet.

Kommunene hadde erfaring fra sysselsettingsarbeid også før 1983, men lanseringen av "kommuneprogrammet" i 1983 medførte for mange kommuner en ny situasjon og en ny rolle for kommuneadministrasjonen og etatene. Rapporten tar i denne sammenheng opp noen forskjellige måter å organisere og finansiere tiltaksarbeidet på. Eksempelvis har man i Førde kommune lagt sysselsettingsarbeidet til etatsjefmøtet samtidig som kontorsjefen og ordføreren har fungert som koordinatorene for dette arbeidet. I Rana er koordineringen av kommunens arbeid med sysselsettingstiltakene tillagt en ordinær stilling ved finansrådmannens kontor. I Bø kommune i Vesterålen har man opprettet en egen sysselsettingsgruppe i kommuneadministrasjonen.

Når det gjelder erfaringene med de mer "ordinære" sysselsettingstiltakene, har kultursektoren som nevnt fått dokumentert at det innen denne sektoren finnes en rekke udekkede arbeidsoppgaver. Delvis har også sysselsettingstiltakene dreid seg om arbeidsoppgaver som det haster å få utført. Eksempler her kan være registreringsarbeid, innsamlingsarbeid og restaureringsarbeid i forbindelse med kulturvern.

Det har ligget utenfor rammene av dette forprosjektet å diskutere om kultursektorens bruk av en forholdsvis stor del av sysselsettingsmidlene også kan føre til at det vil bli opprettet flere ordinære stillinger innen de kommunale og fylkeskommunale kulturetater. Videre har det ligget utenfor forprosjektet å vurdere hva slags sysselsettingseffekter det ville hatt om midlene ble bevilget over de ordinære budsjettene. Det kom imidlertid klart frem på konferansen om kultur og sysselsetting at kulturadministrasjonen i fylker og kommuner ønsket økte budsjetter og flere faste stillinger. Dette ble blant annet begrunnet med de erfaringer som var gjort med de midlertidige sysselsettingsstillingene og de behov som var avdekket. Det er for tidlig å si noe sikkert om kultursektorens rolle innen arbeidsmarkedstiltakene vil føre til større satsing på kulturarbeid i fylker og kommuner. Det er heller ikke et tema for rapporten å vurdere om bruken av sysselsettingsmidlene vil være strategisk gunstig for kultursektoren. Det påpekes imidlertid i rapporten at selv om kulturetatene kan vise til at bruk av sysselsettingsmidler påviser mange udekkede behov, så kan også andre sektorer bruke samme argumentasjon. Også innen helse- og sosialsektoren kan de midlertidige

sysselsettingstiltakene avdekke behov for nye stillinger. Dette er en forholdsvis vanlig situasjon - en strategi som kan tenkes å gi gunstige resultater når en aktør benytter den, kan være virkningsløs (eller til og med ha negative virkninger) om flere benytter den samme strategien. Det kan også tenkes at en strategi som kan gi gunstige resultater for en aktør vil gi negative virkninger om andre ikke benytter den samme strategien. I den grad det kun er snakk om ekstraordinær sysselsetting, kan det tenkes at en sektor som sees som velegnet for slik sysselsetting nettopp bekrefter sin status som "ekstraordinær" i forhold til mer "ordinære" sektorer som kanskje til og med beskyttes mot denne type sysselsetting.

Innenfor rammene av forprosjektet har vi sett grunn til å nevne dette selv om ikke skulle vise seg å bli noe omfattende eller påtrengende problem. Sysselsettingsmidler anvendes innen en rekke forskjellige sektorer og andelen som brukes innen kultursektoren er høy bare i forhold til den prioriterte kultursektoren ellers har vært gjenstand for. Det vises likevel til at i Nordland Fylkeskommune - som er ett av de fylker som har brukt en stor andel av sysselsettingsmidlene innen kulturfeltet - har man bevisst forsøkt å begrense bruken av sysselsettingsmidler innen helsesektoren. Man har bevisst gått inn for å ikke gjøre ordinær virksomhet avhengig av de ekstraordinære sysselsettingsmidlene. I Nordland har man ikke bare gått inn for at helsesektorens andel av sysselsettingsmidlene skal begrenses, man har også søkt å få til en vridning av bruken av slike midler innen helsesektoren - fra mer ordinære pleiefunksjoner mot vedlikeholdsgaver fordi disse er mer "ekstraordinære" arbeidsoppgaver. Dette er også i tråd med de retningslinjer som gjelder for bruk av slike midler.

På konferansen "Kultur mot Arbeidsløshet" tok mange utgangspunkt i at kultur- og fritidssektoren hadde et stort sysselsettingspotensiale og ville være et vekstområde i tiden fremover. Mange av de nye jobbene vil imidlertid være "jobber i markedet", blant annet i tilknytning til medieutviklingen. En økt sysselsetting innen den type kulturvirksomhet mange mener er nødvendig i tillegg til dette, vil være ofte være avhengig av offentlig støtte. En høyere prioritering av denne type ordinært kulturarbeid argumenterer både kunstnerorganisasjonene og de ansatte innen kulturetatene i fylker og kommuner for. Med økende grad av profesjonalisering er også kultursektorens argumentasjon blitt mer

lik andre sektorers argumentasjon. Det pekes ikke bare på udekkede behov, men også på kulturfeltets samfunsmessige betydning og de økonomiske ringvirkninger av kulturarbeid. Disse problemstillingene inngår ikke i dette forprosjektet, men det blir pekt på at når det gjelder kultursektorens rolle innen arbeidsmarkedstiltakene, har kultursektoren i fylker og kommuner også gått nye veier. Et eksempel her kan være de nye og utradisjonelle prosjektene.

I rapporten pekes det på at selv om de utradisjonelle prosjektene er forholdsvis få, kan de likevel vise seg å bli viktige på sikt. Gjennom disse tiltakene kan det skapes:

- nye kulturtilbud og nye kulturaktiviteter i lokalsamfunnene
- nye arbeidsplasser innen kulturområdet

Gjennom undersøkelser i de tre kommunene illustreres tre forhold som har vist seg viktige i det lokale tiltaksarbeidet. Disse punktene kan gjøres gjeldende for tiltaksarbeidet generelt, men har vist seg å være spesielt viktige for de utradisjonelle prosjektene:

- Det er viktig å ta utgangspunkt i lokale forutsetninger og lokale ressurser. Dette kan være alt fra naturgrunnlag til lokale kulturtradisjoner, det kan være kommunens eget apparat, eller lags- og foreningslivet i kommunen.
- Nye samarbeidsformer er ofte nyttige. Dette kan gjelde innad i kommunen mellom etatene, det kan gjelde mellom kommunen og lag og foreninger, og mellom lag og foreninger innen kultur- og fritidssektoren.
- Kombinasjon av flere typer finansiering er ofte nødvendig, og i mange tilfelle mulig. Eksempler her kan være kombinasjon av sysselsettingsmidler med innsats fra kommunen, med forskjellige offentlige støtteordninger, med dugnadsinnsats og midler fra lag og foreninger.

De nye og utradisjonelle prosjektene er en rekke steder helt eller delvis finansiert ved hjelp av ekstraordinære sysselsettingsmidler. Selv om disse prosjektene kan representere interessante muligheter, blir det også pekt på at sysselsettingsmidlene utgjør et usikkert finansierings-

grunnlag. Sysselsettingsmidlene har likevel flere steder vært viktige for kultoretatene som et økonomisk "pusterom". Midlene har mange steder representert en mulighet til å sette i gang nye prosjekter. Det vil i mange tilfeller være problematisk å videreføre slike prosjekter om de baseres på sysselsettingsmidler. Det er derfor et behov for å evaluere erfaringene med denne type tiltak. I en slik sammenheng vil sentrale problemstillinger ikke bare være spørsmål om resultater, erfaringer og problemer - det vil også være aktuelt å undersøke hvordan prosjekter som har vist seg som verdifulle kan sikres en mer varig drift. Som en første oppsummering vil vi hevde at bruken av midlertidig sysselsetting innen kultursektoren har resultert i etablering av en rekke nye kulturtilbud i lokalsamfunnene, samtidig som det foreløpig er etablert få nye permanente arbeidsplasser.

I rapporten presenteres flere forskjellige eksempler på utradisjonell bruk av sysselsettingsmidler innen - eller i tilknytning til - kultursektoren. Slike prosjekter fantes i alle de tre kommunene vi besøkte. I tillegg presenteres to andre prosjekter - ett fra Vesterålen og ett fra Oslo. Dessuten henvises det til to andre prosjekter i Oslo som er nærmere behandlet i rapporten til studentene fra Rådet for Arbeidslivsstudier. Samlet illustrerer disse eksemplene flere forskjellige måter å knytte sammen kultur og sysselsetting. Det dreier seg både om prosjekter som i første rekke resulterer i nye kulturtilbud og om prosjekter som kan skape nye arbeidsplasser. Når det gjelder nye arbeidsplasser, illustrer eksemplene to forskjellige tilnærminger:

- forsøk på å skape nye arbeidsplasser i tilknytning til kultursektoren. Yrkeserfaringsbedriftene (YB) i Oslo har etablert seg i tilknytning til organisasjonslivet innen kultur- og fritidssektoren.
- forsøk på å etablere nye arbeidsplasser innen kultursektoren. Det finnes her flere eksempler. Video-verkstedet i Akershus og Kulturverkstedet på Lambertseter er eksempler på nye typer kulturvirksomhet. Andre prosjekter bygger på eldre kulturtradisjoner. Et eksempel kan være "Husflid for salg"-prosjektet i regi av Vesterålen Regionråds Kulturprosjekt.

De utradisjonelle prosjektene er organisert på en rekke forskjellige måter. Et fellestrekk ved mange av dem er at de stiller store krav til

planlegging og samordning. Videre vil slike prosjekter nødvendigvis måtte ha en viss varighet. Rapporten peker på at når slike nye forsøk settes i gang, er man ikke bare avhengig av prioritering fra kommunen eller fylkeskommunen, man er også avhengig av en forholdsvis konstant prioritering. Ofte vil dette være krav som vanskelig kan innfris av kulturetaten i den enkelte kommune alene. Også av denne grunn hadde det vært ønskelig å ta opp fylkeskommunens rolle og f. eks. regionale prosjekter i større grad. Eksempler her kunne være det arbeidet som i Nordland skjer i regi av fylkeskommunen, Vesterålen regionråd og Nærmiljø-prosjektet på Melbu.

Både når det gjelder bruk av sysselsettingsmidler innen kultursektoren og når det gjelder videre forsknings- og utredningsoppgaver om bruk av ekstraordinære sysselsettingsmidler mer generelt, peker rapporten på behovet for undersøkelser som tar opp de sysselsattes situasjon. Det brukes hvert år store summer til sysselsettingstiltak og andre arbeidsmarkedstiltak og forholdsvis mange mennesker er berørt av tiltakene (i februar 1985 var ca. 40 000 personer på de forskjellige arbeidsmarkedstiltakene) For sysselsettingstiltakene foreligger det få undersøkelser som tar opp effektene av tiltakene ut fra målsettingene. Sett fra de sysselsattes side vil to forhold være særlig viktige:

- problemstillinger som dreier seg om innholdet i tiltakene
- problemstillinger som tar opp effektene av tiltakene

Sentrale spørsmål vil her blant annet være spørsmål om i hvilken grad de forskjellige sysselsettingstiltakene virker integrerende og kvalifiserende i forhold til det øvrige arbeidsliv.

Når det gjelder ekstraordinær sysselsetting innen kultursektoren i fylker og kommuner, peker rapporten på at kulturadministrasjonene er forholdsvis nyetablerte og forholdsvis lite utbygde. På den ene siden kan dette i noen tilfeller medvirke til at de ekstraordinært sysselsatte vil få mindre opplæring og mindre kvalifisering enn sysselsatte innen andre sektorer. Rapporten tar opp dette spørsmålet, men konkluderer med at dette ikke nødvendigvis representerer et problem. Grunnen kan være at det arbeid som utføres innen kultursektoren i hovedsak er av samme type som tilsvarende arbeid innen andre kommunale sektorer. Videre er det ofte kommunens sentraladministrasjon som administrerer tiltakene innen kultursektoren på tilsvarende måte som de andre tiltakene. En

rekke av tiltakene er dessuten lagt til etablerte institusjoner som biblioteker og museer, som kan gi de sysselsatte faglig oppfølging. I den grad disse institusjonene har en mindre bemanning av faste ansatte enn andre institusjoner, og i den grad utsiktene til flere nye faste stillinger her er dårligere enn i andre sektorer, er det også nærliggende å anta at tiltak innen andre sektorer i mange tilfelle vil kunne ha større effekt for de sysselsatte - både når det gjelder opplæring og muligheter til senere å få faste stillinger.

Arbeidsmarkedstiltakene deles gjerne inn i opplæringsprogrammer og sysselsettingstiltak. Sysselsettingstiltakene er i de fleste tilfelle ikke lagt opp som opplæringstiltak. Det eksisterer likevel et behov for undersøkelser som går nærmere inn på effektene av tiltakene (blant annet i form av kvalifisering) og de sysselsattes situasjon i tiltaksperioden. Hva slags tiltak kan gjøre de sysselsatte bedre rustet på arbeidsmarkedet? Slike problemstillinger er aktuelle også for andre sektorer enn kultursektoren. Tiltaksarbeidet er lagt opp gjennom flere forskjellige ordninger. Sysselsettingstiltakene innen kultursektoren er lagt opp på i alle fall tre måter:

- sysselsetting via administrasjonen i fylker og kommuner
- sysselsetting via sentrale faginstanser som f.eks. Riksantikvaren
- sysselsetting via de frivillige organisasjonene

Denne siste formen for sysselsettingstiltak er spesielt interessant fordi den kan representere et felt for jobbskaping i grenselandet mellom offentlig og privat sektor. Det kan samtidig være interessant at organisasjonspraksis ofte er kvalifiserende i forhold til arbeidslivet forøvrig. Samtidig kan det stilles spørsmål om hvor egnet de frivillige organisasjonene er som arbeidsgivere for arbeidsledig ungdom. Det er også et åpent spørsmål hva slags arbeidsoppgaver de sysselsatte vil få. Videre kan det tenkes at det vil oppstå fordelingseffekter mellom de ressurssterke og ressursvake organisasjonene. I den grad sysselsettingsmidlene betraktes som en ressurs av organisasjonene, kan det tenkes å oppstå fordelingseffekter mellom ulike typer av organisasjoner. Det er videre et åpent spørsmål hvilket omfang den nye ordningen vil få i første omgang. Ordningen med sysselsettingstiltak i regi av de frivillige organisasjonene er forholdsvis lik de ordninger som allerede har vært praktisert i noen kommuner. Selv om kommunen ikke

lenger står som arbeidsgiver, er det fortsatt kommunen som prioriterer fordelingen av midlene. Dette er her nevnt som eksempel på noen aktuelle tema.

Rapporten peker ut fra dette på at det eksisterer behov for videre undersøkelser som tar opp effektene av de midlertidige sysselsettings-tiltakene. Samtidig er det behov for undersøkelser som går nærmere inn på de nye utradisjonelle prosjektene innen kultursektoren.

KAP. 2 . BAKGRUNN - ARBEIDSMARKEDSTILTAKENE OG KULTURSEKTOREN

2. 1 Arbeidsmarkedstiltakene.

Arbeidsledigheten har økt betydelig siden begynnelsen av 1980- årene. Situasjonen på arbeidsmarkedet forverret seg spesielt i 1982 og 1983. Parallelt med denne utviklingen har også omfanget av forskjellige arbeidsmarkedstiltak økt. Den registrerte ledigheten ble nesten tredoblet fra 1980 til 1983, omfanget av arbeidsmarkedstiltakene ble nesten fordoblet i samme periode:

Tabell 2. 1 Registrert arbeidsløshet og arbeidsmarkedstiltak

	Registrerte arbeidsløse	Deltakere i arbeidsmarkedstiltak
Gjennomsnitt 1980	22 300	15 300
" 1981	28 400	16 900
" 1982	41 400	17 200
" 1983	63 500	27 800
" 1984	66 600	33 900

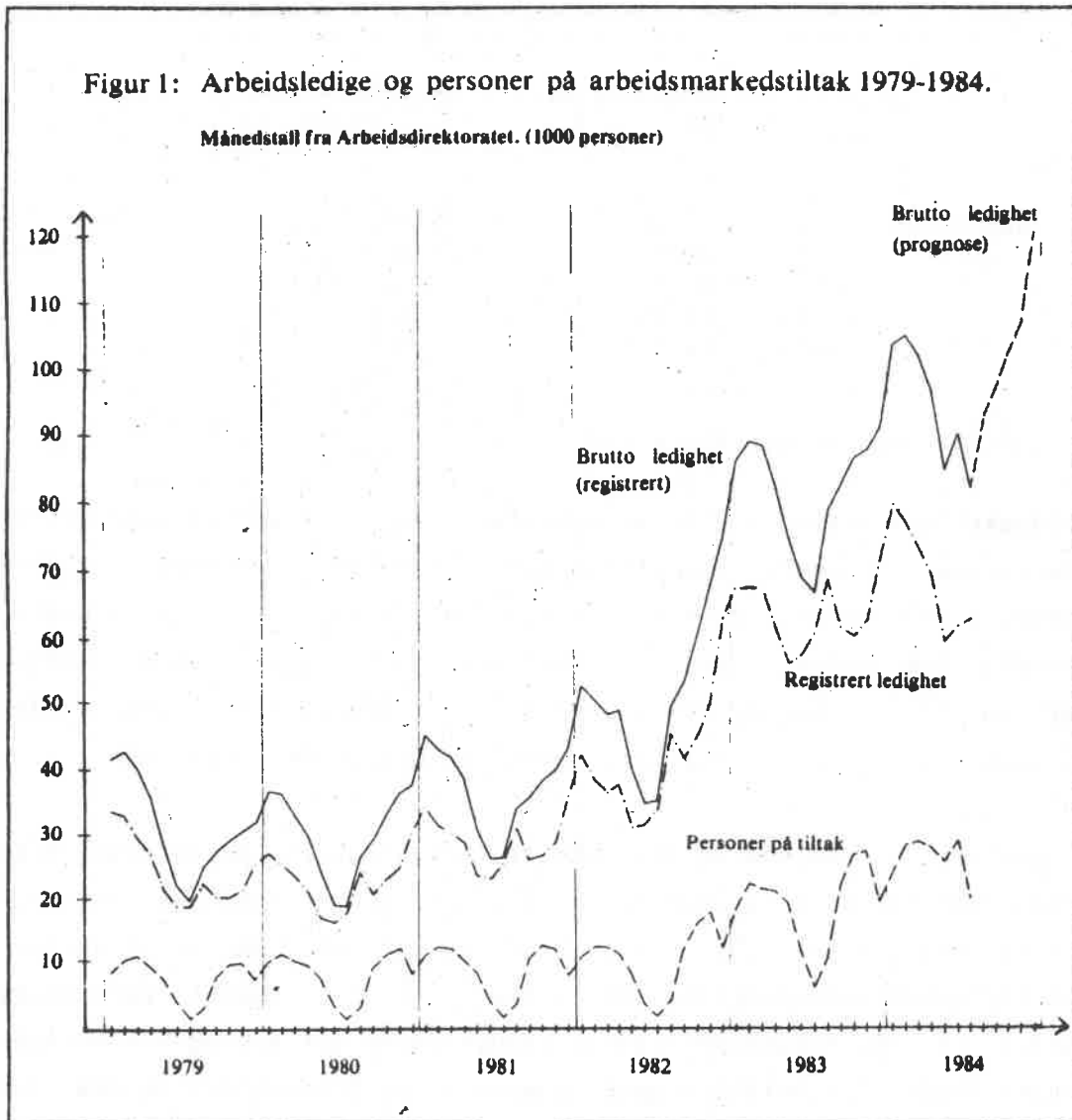
(Kilde: Arbeidsdirektoratet)

Arbeidsmarkestiltakene består av sysselsettings-, opplærings- og yrkesorienterende programmer, samt attføringstiltak. Sysselsettingstiltakene omfatter også forskjellige tilskott til bedrifter som tar inn vanskelig plasserbar arbeidskraft som langtidsledige over 50 år eller ungdom under 18 år. Det er de offentlige sysselsettingstiltakene som har økt mest i omfang og som vi skal gå nærmere inn på i denne rapporten.

Den registrerte ledigheten gir ikke et fullstendig bilde av problemene på arbeidsmarkedet. En av grunnen til dette er at tallene på registrerte arbeidsløse ikke omfatter de personer som deltar på de forskjellige sysselsettingstiltakene. I Institutt for Samfunnsforskning "Søkelys på arbeidsmarkedet"(84:1) argumenteres det for også å anvende begrepet "brutto" arbeidsledighet (summen av de ledigmeldte og dem som er sysselsatt gjennom arbeidsmarkedstiltak). Bakgrunnen er her at tallene over registrert arbeidsledighet ofte ses som uttrykk både for omfanget av sosialpolitiske problemer og for tilstanden i økonomien:

"disse to perspektivene må holdes helt klart fra hverandre. Tallene for den registrerte arbeidsledigheten gir riktignok et nokså presist bilde av de sosialpolitiske problemer som oppstår på arbeidsmarkedet, men de sier forholdsvis lite om tilstanden i økonomien. Grunnen til dette er at de personer som deltar i arbeidsmarkedsetatens tiltak - og som følgelig blir å betrakte som arbeidssøkere - ikke blir registrert som arbeidsløse. Dersom tallet på arbeidssøkere øker, samtidig som tiltakene økes i tilsvarende grad, vil det ikke skje noen økning i den registrerte ledigheten". (s.4)

Selv om det nok også kan tas forbehold om hvorvidt tallene for registrert ledighet gir et presist bilde av de sosialpolitiske problemstillingene på arbeidsmarkedet, gir begrepet "brutto" arbeidsledighet en nyttig innfallsvinkel. Studien fra ISF viser utviklingen de seneste årene når det gjelder forholdet mellom registrert ledighet, personer på tiltak og brutto ledighet:

(Kilde: ISF "Søkelys på arbeidsmarkedet" 84:1, s. 5)

Figuren illustrerer i vår sammenheng det forhold at arbeidsmarkedstil-

take har fått et omfang som tilsier økt oppmerksomhet både mht. innholdet i tiltakene og effektene av dem. Dette forprosjektet tar opp noen aktuelle problemstillinger i forhold til sysselsetting innen kultursektoren. Samtidig blir behovet for nærmere undersøkelser understreket - også når det gjelder ekstraordinær sysselsetting generelt.

Vi har nevnt at arbeidsmarkedstiltakene har økt i omfang. Tabell 2. 2 gir en oversikt over hva arbeidsmarkedstiltakene består i, samtidig som det angis hvor mange personer som har vært på de ulike tiltakene.

Tabell 2. 2 Sysselsetting ved arbeidsmarkedstiltak 1983, 1984.
Arsgjennomsnitt. Absolutte tall.

	1983	1984
Off. sysselsettingstiltak	7 884	11 964
Herav: Komm. og fylkeskomm. sysselsettingsprogr.	4 256	9 286
Lønnstilskott til arbeidsgivere	807	1 175
Kvalifiseringstiltak	7 254	8 357
Bedriftsrettede tiltak	2 580	1 663
Sum ekskl. attføringstiltak	18 523	23 158
Attføringstiltak	9 300	10 795
Sum arbeidsmarkedstiltak i alt	27 823	33 917
Herav:		
Kvinner 20 år og over	7 313	10 360
Ungdom under 20 år	6 613	7 749
Herav kvinner	3 069	3 536

(Kilde: Arbeidsdirektoratet)

Tallene over er gjennomsnittstall. Eksempelvis var det i mars 1984 i alt 39 383 personer som var på arbeidsmarkedstiltak. Tilsvarende tall for juni var 28 760. Dette har sammenheng med den sesongvise utviklingen av den registrerte ledigheten, og at aktiviteten for noen av arbeidsmarkedstiltakene trappes en del ned i løpet av sommermånedene. Attføringstiltakene har ligget på noenlunde samme nivå i hele 1983 og 1984 - om lag 10 000. I februar 1985 var i alt 41 100 personer sysselsatt gjennom arbeidsmarkedstiltakene. Dette var da det høyeste antall deltakere på arbeidsmarkedskurs som noen gang hadde vært registrert. Mange er fortsatt sysselsatt gjennom sysselsettingsprogrammene i kommuner og fylker, kvalifiseringstiltakene har også økt i omfang. I

februar 1985 var 12 487 personer sysselsatt gjennom offentlige sysselsettingstiltak, mens 14 329 var på kvalifiseringstiltak.

Det var i hovedsak de nye sysselsettingsprogrammene som gjorde kultursektoren aktuell i sysselsettingssammenheng. Det kommunale sysselsettingsprogrammet ble satt i gang vinteren 1983 og videreført i 1984-85. Dette sysselsettingsprogrammet har fått flere betegnelser - blant annet "Februar-pakken", "Rettedal-midlene" og "kommuneprogrammet". Etter de endringer som er gjort, er den offisielle betegnelse nå "Sysselsettingstiltak i offentlig virksomhet". (Kap. 522, post 60)

Programmet var rettet inn mot å skape midlertidige arbeidsplasser for ledigmeldte i kommuner og fylkeskommuner. I rundskriv fra Kommunal- og Arbeidsdepartementet fra slutten av januar 1983 (H-7/83) ble det lagt stor vekt på at kommunene og fylkeskommunene engasjerte seg i kampen mot arbeidsledigheten. De ble bedt om å utarbeide planer for aktuelle sysselsettingsprosjekter, som så skulle sendes fylkesarbeidskontorene for godkjenning. I senere rundskriv fra Kommunal- og Arbeidsdepartementet (H-11/83) ble det anført at på denne måten kunne arbeidsløse utføre samfunnsnyttig arbeid samtidig som kommuner og fylkeskommuner kunne få utført arbeidsoppgaver som ellers ikke kunne utføres på daværende tidspunkt. Rundskrivet inneholdt ellers retningslinjer for sysselsettingsprogrammet. Det statlige lønnstilskuddet ble differensiert etter arbeidsmarkedsetatens kommunegrupperinger for beregning av støtte til arbeidsmarkedstiltak (A-, B-, og C-kommuner).

I Stortingsmelding nr. 85 (1982-83) ble det også lagt vekt på å stimulere til nytenkning i det kommunale og fylkeskommunale sysselsettingsarbeidet.

"Tradisjonelt har kommuner og fylkeskommuner satset på bygg- og anleggsprosjekter. Slike prosjekter er ofte av stor samfunnsmessig verdi og har derfor positive ringvirkninger både for stat og lokalsamfunn. Prosjektene er imidlertid svært kapitalkrevende i form av maskiner og utstyr og gir derfor liten direkte sysselsettingseffekt i forhold til de ressursene som settes inn. Kostnadene pr årsverk sysselsatt i slike prosjekter kan bli så høye som kr. 700 000. For et tilsvarende beløp kan opptil 7-8 personer sysselsettes ved de mer arbeidsintensive prosjektene. I tillegg kreves ofte faglige kvalifikasjoner som de aktuelle arbeidsløse ikke har". (s. 82)

Videre la meldingen vekt på at ordningen med ekstraordinær sysselsetting også kunne brukes til å utprøve nye tiltak. Regjeringen regnet med:

"...å få stimulert lokalt initiativ og nytenkning for å skaffe midlertidige arbeidsplasser. Kommunene står fritt til å prøve ut også utradisjonelle tiltak." (s. 54)

Det ble lagt vekt på at de arbeidsplassene som skulle opprettes ikke skulle fortrenge ordinære stillinger innen kommunenes eller fylkeskommunenes ordinære virksomhet. For arbeidsoppgavenes del ble det henvist til de mange prioriterte, men uløste oppgavene i kommunene og fylkeskommunene. Det ble også nevnt at utradisjonelle arbeidsoppgaver burde støttes, f. eks, servicetiltak i lokalsamfunnene. Det ble minnet om at tiltaket var midlertidig. Samtidig ble også mulighetene for at tiltakene skulle kunne skape varige arbeidsplasser nevnt ("prioriterte prosjekter som kan bidra til å bedre den offentlige servicen og/eller skape varige arbeidsplasser"). Videre ble kommunene og fylkeskommunene anmodet om å finne frem til prosjekter som var mest mulig varierte for at det skulle skapes et tilbud til alle grupper av arbeidsløse.

Tiltakene åpnet for statlig lønnstilskudd til arbeidsledige som hadde vært tilmeldt arbeidsformidlingen i minst 4 uker. Det kunne også innenfor visse rammer søkes om driftstilskudd. Støtten til den enkelte sysselsatte kunne gis i inntil 10 måneder. De sysselsatte er forpliktet til å ta ordinære stillinger i den grad arbeidsformidlingen kan tilvise slike i tiltaksperioden. Bare unntaksvis kan en person på tiltak gå tilbake til tiltaket etter 10 måneder. Etter de siste justeringer av regelverket skal vedkommende i så fall ha vært ute av tiltaket i minst 3 mnd.

Regelverket for arbeidsmarkestiltakene er beskrevet i rundskriv fra Arbeidsdirektoratet (nr. 62 00 01 av 30. 11. 84) og skal ikke gjengis her. Vi har bare kort pekt på noen hovedtrekk som har hatt betydning for kommunenes og kulturetatenes anvendelse av midlene. I sammenheng med sysselsettingstiltakene kan en peke på minst tre forskjellige parter med delvis sammenfallende og delvis forskjellige interesser, nemlig arbeidsmarkedsmyndighetene, de sysselsatte og kommunene/fylkeskommunene (og etatene/institusjonene).

Arbeidsmarkedsmyndighetene har høy sysselsettingseffekt som en hovedmålsetting med tiltakene. Kommunene og de forskjellige etatene har som en av sine viktige målsettinger økte budsjetter, og faste stillinger med kvalifiserte ansatte. De sysselsatte er interessert i praksis fra ordinær virksomhet; samtidig er det en målsetting med tiltakene at de i

størst mulig grad skal være ekstraordinære.

Vi skal etterhvert komme inn på noen av de erfaringene som er gjort mht. kultursektorens rolle i sysselsettingspolitikken. I første omgang skal vi bare peke på at den vekt arbeidsmarkedsmyndighetene la på å få fram prosjekter som var billige, arbeidsintensive og utradisjonelle - også var med på å gjøre kultursektoren aktuell i sysselsettingssammenheng.

2. 2 Kultursektoren og sysselsettingstiltakene.

2. 2. 1 Norsk Kulturråds undersøkelse.

Norsk Kulturråd tok høsten 1983 initiativet til en kartlegging av bruken av de ekstraordinære sysselsettingsmidlene innen kultursektoren. Det fantes da ingen samlet oversikt over hvordan disse midlene ble anvendt innen denne sektoren. I brev til fylkesarbeidskontorene, med kopi til bla. fylkeskommunenes kulturetater, ba Norsk Kulturråd om nærmere opplysninger om hva som var gjort innen kultursektoren i hvert fylke. Kulturrådet ønsket opplysninger om hvilke sysselsettingsordninger som var blitt benyttet. Videre ble det spurt om hva slags tiltak midlene ble brukt til og hvem som ble sysselsatt gjennom de ekstraordinære sysselsettingstiltakene (spørsmål om kjønn og alder). Man ønsket også opplysninger om omfanget av disse ordningene og vurderinger mht. hvordan disse ordningene passet for kultursektoren.

De svarene som forelå fra fylkene ga ikke grunnlag for noen samlet eller utfyllende analyse av bruken av sysselsettingsmidler innen kultursektoren. En del fylker hadde ikke svart på henvendelsen fra Kulturrådet. Dette var likevel ingen stor hindring idet vi på forespørsel fikk tilsendt tilleggsmateriale fra disse fylkene. Noen fylker hadde også egne analyser og handlingsplaner. Problemet med det materialet som forlå var heller at fylkene jevnt over hadde svart på ulike og på forskjellige spørsmål. En del fylker hadde liten oversikt over bruken av sysselsettingsmidler innen kultursektoren. En del kunne bare gi en generell oversikt pga. bemanningssituasjonen ved arbeidskontoret. Noen fylker ga opplysninger om månedsverk, andre ikke. Noen oppga kjønn og

alder, andre ikke. Dessuten forelå det fra noen fylker ingen opplysninger om hvilke tiltak som faktisk var igangsatt og hvilke som var på planleggingsstadiet. Materialet ga likevel en viss oversikt over de tiltak som da var satt i gang og hvordan man i fylkene vurderte ekstraordinær sysselsetting innen kultursektoren.

I svarmaterialet ble det gitt uttrykk for at kultursektoren kunne være egnet for midlertidige sysselsettingstiltak. Selv om flere pekte på at det var tungvint å administrere ordningen og å sørge for opplæring til de sysselsatte, ble det også lagt vekt på at man fikk gjort en god del arbeid det hastet å få utført. Videre kunne tiltakene også medvirke til at de fast ansatte ville bli avlastet slik at de fikk utført mer av sitt regulære arbeid.

Selv om det ikke var mulig å lage en systematisk sammenfatning av dette materialet, ga det en første oversikt over et felt som var nytt i kultursammenheng. Materialet ble også brukt i forbindelse med utarbeidningen av den spørreskjemaundersøkelsen FAFO utførte for NOKU og Kultur- og Vitenskapsdepartementet. I vår sammenheng gir dette materialet også en bakgrunn for å sammenlikne noen av erfaringene med slik ekstraordinær sysselsetting .

Svarmaterialet fra Norsk Kulturråd gir en illustrasjon av to forhold:

- For det første viser materialet at kultursektoren var "tidlig ute" da kommuner og fylker iverksatte de nye sysselsettingstiltakene i 1983.
- For det andre viser materialet at det innen kultursektoren fantes en rekke varierte oppgaver som ble sett som egnet for slik sysselsetting.

Oppstillingen nedenfor gir en oversikt over arbeidsområder og arbeidsoppgaver som ble nevnt:

<u>Bibliotekene:</u>	arkivarbeid, rydding, utlån, klargjøring, pakking forsendelse av bøker, div. ekstrainsats, f.eks. i sammenheng med oppsøkende bibliotektjeneste.
<u>Museene:</u>	rydding, vedlikehold, f.eks. snekkerarbeid, malerarbeid, gartnerarbeid, bygningsvern, registrering, katalogisering, istandsetting og restaurering av gjenstander og bygninger, fotografering og utstillingsarbeid.
<u>Idrettsanlegg:</u>	vedlikehold, grunnarbeid, f. eks. i forbindelse med idrettsbaner og haller, skytterbaner, etc.
<u>Friluftsområder:</u>	grunnarbeid, vedlikehold, f.eks. i forbindelse med lysløyper, parker, friområder, merking av stier og løyper.
<u>Kulturbygg:</u>	grunnarbeid, vedlikehold av forskjellig slag, istandsetting av kirkegårdsmurer, etc.
<u>Kulturvern:</u>	registreringsarbeid, innsamlingsarbeid, avskrift, intervjuing, fotografering.
<u>Kulturkontorene:</u>	sekretærfunksjoner, div. arbeid i forbindelse med administrasjon og planlegging.
<u>Organisasjoner:</u>	div. organisasjonsarbeid, instruksjonsarbeid, opplæringsvirksomhet, arbeid i ungdomsklubber.
<u>Teatrene:</u>	kontorarbeid, forefallende arbeid.
<u>Turisme:</u>	assistentarbeid ved turistsejers kontor, informasjonsarbeid, forefallende arbeid ved turistanlegg.
<u>Underholdning:</u>	opsøkende virksomhet av musikere og skuespillere f. eks. i samarbeid med institusjoner på helse- og sosialsektoren og skolene. Instruksjonsvirksomhet, miljøaktiviteter.

2. 2. 2 NOKU-undersøkelsen.

Det finnes fortsatt lite statistikk og lite systematisk oversikt over de ekstraordinære sysselsettingstiltakene. Dette gjelder også for andre sektorer enn kultursektoren. For kultursektoren finnes det generelt

lite statistikk, og det er utført forholdsvis få forsknings- og utredningsprosjekter. Når det gjelder temaet "kultur og sysselsetting" finnes det også lite materiale.

Dette var en del av bakgrunnen for FAFO-rapporten "Kommuners og fylkeskommuners bruk av sysselsettingsmidler innen kultursektoren". Initiativtaker til denne undersøkelsen var Norsk Kulturforum (NOKU). Rapporten bygger på en spørreskjemaundersøkelse i landets kommuner og fylkeskommuner. Den gir en skjematisk oversikt over hvilke arbeidsoppgaver sysselsettingsmidlene ble brukt til innen kultursektoren, den gir oversikt over omfanget - over hvem og hvor mange som var ekstraordinært sysselsatt. Dessuten gir rapporten en skjematisk oversikt over kommunenes erfaringer med slike sysselsettingstiltak innen kultursektoren.

Jørn Teigstad finner i denne undersøkelsen at ca. 10% av de ekstraordinært sysselsatte arbeidet innen kultursektoren pr. 1. 5. 1984. Det dreide seg om i alt ca. 1200 personer. Selv om det hefter noe usikkerhet ved slike tall - blant annet fordi definisjonene av hva som er "kultursektoren" varierer - viser rapporten at kultursektoren sto for en forholdsvis stor andel av sysselsettingstiltakene.

Museer og kulturvern utgjorde de områder hvor det var flest tiltak. Ca. 30% av tiltakene var lagt til disse områdene:

Tabell 2. 3 Fordeling av sysselsatte etter arbeidssted innen kultursektoren pr. 1.5.-84 Prosent og antall.

Arbeidssted	prosent	antall
administrasjon	9	107
fylkesbibliotek	2	21
folkebibliotek	12	148
museum og kulturvern	31	371
Ungd.- fritidsklubber	7	83
kulturinstitusjoner	4	52
kulturorganisasjoner	3	38
idrett	16	187
annen virksomhet	16	190
Sum	100	1197

(Kilde: J. Teigstad, 1984 s. 12)

Noe av bakgrunnen for at en så stor andel var sysselsatt innen museer

og kulturvern, var at at det samtidig med undersøkelsen foregikk en landsomfattende kulturregistrering som delvis var finansiert av Miljøverndepartementet. Teigstad peker i undersøkelsen også på at museene ofte selv har vært villige til å finansiere egenandelen når kommunene ikke har sett seg i stand til det.

Når det gjaldt spørsmål om hva slags type arbeid de sysselsatte fikk, kom det frem at også innen kultursektoren var det vedlikeholdsoppgaver og forefallende arbeid som dominerte:

Fig. 2. 4 Arbeidsoppgaver som utføres av midlertidig sysselsatte i kultursektoren, fordelt etter arbeidets art og arbeidssted. Prosent.

Arbeidssted	Arbeidets art
Administrasjon	100% kontorhjelp
Bibliotek	31% kontorhjelp 37% katalogisering 32% opprydding
Museum og kulturvern	15% kontorhjelp 38% katalogisering/registrering 47% opprydding/vedlikehold
Ungdoms- og fritidsklubber	76% klubbarbeid 13% instruktør/kursarbeid 11% informasjonsarbeid
Kulturinstitusjoner/ -organisasjoner	26% kontorhjelp 12% instruktør/kursarbeid 62% vedlikehold
Idrett	14% kontorhjelp 9% instruktør/kursarbeid 77% anleggs-/vaktmesterarbeid

(Kilde: Teigstad, 1984 s.13)

I denne undersøkelsen inngikk også en kartlegging av kjønns- og aldersfordeling blant sysselsatte innen kultursektoren. (Tallmaterialet som denne delen av undersøkelsen baseres på er her noe begrenset i forhold til det totale antall sysselsatte - noe i overkant av 1200 - fordi en del kommuner ikke hadde tall for alder og kjønnsfordeling). Teigstad fant at kultursektoren sysselsatte forholdsvis flere menn enn kvinner. Selv om det også blant de registr-

erte arbeidsledige var flere menn enn kvinner, var det det pr. 1.5. -84 totalt like mange kvinner som menn på tiltak under kap. 524. Aldersfordelingen var omtrent som gjennomsnittet for sysselsatte under denne ordningen, selv om kultursektoren sysselsatte noe færre ungdommer (17% mot et gjennomsnitt på 20%):

Tabell 2. 5 Antall sysselsatte i kultursektoren ved arbeidsmarkedstiltak pr. 1. 5. 84, fordelt etter alder og kjønn.

Kjønn	Alder			Sum
	16 - 19 år	20 - 24 år	over 24 år	
Kvinner	71	126	249	446
Menn	127	158	446	731
Sum	198	248	695	1177

Tabell 2. 6 Sysselsatte i kultursektoren ved arbeidsmarkedstiltak pr. 1. 5. 84, fordelt etter alder og kjønn. Horisontal prosentuering etter alder.

Kjønn	Alder			Sum
	16 - 19 år	20 - 24 år	over 24 år	
Kvinner	16	28	56	100
Menn	17	22	61	100
Sum	17	24	59	100

Tabell 2. 7 Sysselsatte i kultursektoren ved arbeidsmarkedstiltak pr. 1. 5. 84, fordelt etter alder og kjønn. Vertikal prosentuering etter kjønn.

Kjønn	Alder			Sum
	16 - 19 år	20 - 24 år	over 24 år	
Kvinner	36	44	36	38
Menn	64	56	64	62
Sum	100	100	100	100

(Kilde: Teigstad, 1984 s. 9, f.)

I følge Teigstads undersøkelse hadde kommunene og fylkene i hovedsak positive erfaringer med bruken av de ekstraordinære sysselsettingsmidlene innen kultursektoren. Det fantes imidlertid også negative erfaringer, og mange pekte på begrensninger ved ordningen. Når kommunene i hovedsak var positive, skyldtes dette først og fremst at det finnes en rekke udekkede behov innen kultursektoren. I forhold til den prioritering kultursektoren ellers var vant med, utgjorde sysselsettingsmidlene betydelige ressurser. Det var et stort behov for midlene og man fikk gjort mye nødvendig arbeid som man ellers ikke ville fått utført.

Problemene som oppsto i forbindelse med de ekstraordinære sysselsettingstiltakene dreide seg for kommunene og fylkene i hovedsak om tre forhold:

- det kunne være vanskelig å finansiere den nødvendige egenandelen
- de korte tilsagnsperiodene skapte problemer
- det var svært arbeidskrevende å administrere ordningen

Disse vurderingene faller sammen med de vurderinger som ble gitt i den tidligere forespørselen fra Norsk Kulturråd og erfaringer vi har gjort i forbindelse med forprosjektet. Likevel er det en tendens til at de negative erfaringene er flere i svarene fra kommunene. Dette kan ha sammenheng med at problemene meldte seg sterkere etterhvert og/eller at problemene har vært større i kommunene enn ved fylkeskulturadministrasjonene og fylkesarbeidskontorene.

2. 2. 3 Noen videre problemstillinger.

I forbindelse med forprosjektet om kultur og sysselsetting hadde det vært ønskelig å følge opp Teigstads undersøkelse med en ny landsomfattende kartlegging av sysselsettingstiltakene innen kultursektoren. En slik undersøkelse kunne vise utviklingen over tid både mht. typer av tiltak, omfang og ikke minst kommunenes erfaringer med tiltakene. Det var imidlertid ikke lagt opp til en slik undersøkelse innenfor rammene av dette forprosjektet og det har ikke vært mulig å legge inn en ny survey i løpet av den tiden prosjektet har pågått. En del av de problemstillinger som kunne vært aktuelle i en ny undersøkelse, drøftes

likevel i kapittel 4 i denne rapporten. I mangel av nye data har vi derfor brukt materiale fra undersøkelsen til Teigstad for å stille noen nye spørsmål og kort belyse noen aktuelle problemstillinger for vårt prosjekt.

Tabellen nedenfor bygger på Teigstads materiale, men er ikke gjengitt i rapporten om kommuners og fylkers bruk av ekstraordinære sysselsettingsmidler innen kultursektoren.

Oppstillingen må betraktes med flere forbehold. For det første er tallene som oppgis gamle. De gir videre bare et bilde av tiltaksaktiviteten på ett tidspunkt. Aktiviteten i fylker og kommuner veksler i løpet av året. Flere fylker og kommuner nevnte tiltak som skulle settes i gang, og tiltak som var avsluttet på det tidspunkt undersøkelsen foregikk. Disse er ikke med i Teigstads materiale. Videre er tallene for en del kommuner usikre pga. manglende opplysninger i spørreskjemaet (vi har korrigert dette for fylkeskommunene).

Likevel kan oppstillingen gi noen nye innfallsvinkler. Tabellen viser den fylkesvise fordelingen av sysselsettingsmidlene (enkeltarbeidsplasser og kommuneprogrammet). Den tredje kolonnen fra venstre viser antallet tiltak totalt (alle sektorer) for hvert fylke. Tallene i tredje kolonne fra høyre er hentet fra Teigstads rapport (s.11) og viser antall tiltak innen kultursektoren i hvert fylke (både enkeltarbeidsplasser og kommuneprogrammet er tatt med). I fjerde kolonne fra høyre er det angitt hvor stor andel av tiltakene som innen hvert fylke var lagt til kultursektoren. Den prosentvise fordelingen må her kun betraktes som en grov indikator - tallene for kultursektoren viser som nevnt bare aktiviteten pr. 1.5. 1984, det er f.eks. ikke tatt hensyn til tiltakenes lengde. I kolonne to fra høyre er de fylkeskommunale tiltakene innen kultursektoren skilt ut. Kolonnen lengst til høyre angir hvor stor andel av tiltakene innen kultursektoren i hvert fylke som foregikk i regi av fylkeskommunen.

Bortsett fra at oversikten gir en fylkesvis fordeling over aktiviteten, viser tabellen at en forholdsvis stor andel av kulturtiltakene ble lagt opp i regi av fylkeskommunenes kulturetater. Denne fordelingen av aktiviteten kan peke mot at fylkeskommunene hadde vært mer egnede enheter for forprosjektet. Videre har det vist seg at flere av de mest interessante tiltakene har vært fylkeskommunale eller regionale.

Tabell 2. 8 Sysselsettingstiltak. Fylkesvis fordeling. Antall og prosent.

Fylker	Arbeidsmarkedstiltak kap. 524. April 1984.			Tiltak innen kultursektoren pr. 1.5. 1984			
	Enkelt- arb.pl. Kap.524 60.1	Komm. progr. Kap.524 60.2	Totalt Kap.524 60.1 og 60.2	Kult. sekt- ors andel %	Til- tak på kult. sekt. %	Fyl- kes kom. til- tak %	Fylk. andel kul.- tilt. %
Østfold	108	395	503	5,3	27	7	25,9
Akershus	64	257	321	14,9	48	22	45,8
Oslo	64	636	733	4,7	35	35	-
Hedmark	97	420	517	12,9	67	20	29,8
Oppland	138	583	721	4,1	30	20	66,6
Buskerud	40	265	305	13,7	42	5	11,9
Vestfold	88	148	236	8,4	20	5	25,0
Telemark	59	343	402	16,4	66	15	22,7
Aust- Agder	77	562	639	6,8	44	7	15,9
Vest- Agder	86	457	543	8,2	45	9	20,0
Rogaland	80	524	604	11,4	69	3	4,3
Hordaland	369	990	1359	5,4	74	13	17,6
Sogn- og Fjordane	54	537	591	9,4	56	27	48,2
Møre og Romsdal	268	1176	1444	6,3	92	14	15,2
Sør- Trøndelag	317	777	1094	11,6	121	47	38,8
Nord- Trøndelag	178	445	623	9,6	60	31	51,6
Nordland	307	1270	1577	12,1	191	107	56,0
Troms	250	526	776	13,6	106	65	61,3
Finnmark	146	309	455	8,1	37	5	13,5
Totalt	2 790	10 620	13 410		1 216	457	

KAP 3. ERFARINGER FRA TILTAKSARBEID I TRE KOMMUNER.

3.1 Innledning..

Selv om kommunene også tidligere har hatt erfaring med forskjellige sysselsettingstiltak, har sysselsettingsarbeidet i hovedsak blitt regnet som en statlig oppgave. Problemene på arbeidsmarkedet og iverksettelsen av det kommunale sysselsettingsprogrammet har medført at administrasjonen i en rekke kommuner nå er trukket mer aktivt med i sysselsettingsarbeidet. Dette representerer mange steder en ny situasjon for kommunen og en ny rolle for administrasjonen og etatene, selv om kommunene har drevet sysselsettingsarbeid også før 1983.

Hensikten med kommuneundersøkelsene innenfor rammene av dette forprosjektet har vært å belyse hvordan arbeidsløsheten og tiltaksarbeidet fremstår for dem som arbeider med problemene lokalt. Vi ønsket å undersøke hvordan problemene var forsøkt løst i tre ulike kommuner. Vi var blant annet interessert i følgende:

- hva slags opplegg ble benyttet
- hvordan innvirker de lokale forholdene
- hvilke problemer og hindringer støter man på - f.eks. når det gjelder tiltaksordninger, offentlig regelverk, oppsplitting mellom etatene, osv.

Videre var vi interessert i å studere eventuelle prosjekter og tiltak som var utradisjonelle og som kunne peke utover midlertidig sysselsetting. Slike prosjekter fantes i alle de tre kommunene, men de var ikke alle knyttet til kultursektoren.

Fra flere hold er det nå interesse for å fremvise eksempler på gode ideer, utradisjonelle prosjekter, og vellykkede tiltak. Den tidligere nevnte FAFO-rapporten om bruk av ekstraordinære sysselsettingsmidler inneholder en slik eksempelsamling. Kommunal- og Arbeidsdepartementet har også utarbeidet en oversikt over bruken av sysselsettingsmidlene med slike eksempler. Denne vil fungere som en utvidet "jobbtips"-

katalog. Videre er Universitetsforlaget og Samnemda for studiearbeid i gang med en tiltakskampanje for jobbskaping, der slike eksempler også vil være sentrale. FAFO er også i gang med et eget prosjekt om jobbskaping i "tredje sektor".

Flere forhold er her av interesse. Vi tror det også kan være nyttig å beskrive en del slike prosjekter forholdsvis konkret. Dette har sammenheng både med spørsmålet om lokal tilpassning og i hvilken grad ideer og prosjekter kan overføres til andre kommuner. En del av de tiltak som er kommet i gang er startet med andre prosjekter som "forbilde".

De utradisjonelle prosjektene er forholdsvis fåtallige. Det kan likevel stilles spørsmål om de representerer tiltak som vil bli viktigere på sikt. De utradisjonelle prosjektene kan vise seg å få større betydning på flere måter. For det første skjer det allerede en viss spredning av ideer. For det andre kan det tenkes at selv om denne typen prosjekter ikke får særlig stort omfang, vil prosjektene likevel være viktige fordi de når spesielle grupper som ellers ikke nås - f. eks. bestemte ungdomsgrupper. Det kan stilles spørsmålstegn ved hvor levedyktige slike prosjekter vil være. Det kan videre stilles spørsmålstegn ved hvorvidt sysselsettingsmidler er velegnet som finansieringsgrunnlag. Vi vil komme tilbake til denne diskusjonen i avslutningskapitlet.

Vi skal i det følgende se litt nærmere på noen slike tiltak i de tre kommunene vi har besøkt. Vi var interessert i hvordan tiltakene kom i gang, hvem som tok initiativ, hvilke "aktører" som var med, hvilken rolle kommuneadministrasjonen, etatene, samt lag og foreninger spilte.

Både for denne type tiltak og de mer vanlige sysselsettingstiltakene er organiseringen og finansieringen viktige områder.

3. 2 Fylkeskommunenes engasjement.

Vi har allerede antydnet i kap. 2 at i en studie av kultur og sysselsetting hadde det vært ønskelig å ta større hensyn til den aktivitet som skjer i regi av fylkeskommunene. For de tre kommunene vi har besøkt i forbindelse med forprosjektet er dette av spesiell interesse, både fordi fylkeskommunene her har utvist stor aktivitet og fordi den ene

fylkeskommunen har foretatt en mer prinsipiell vurdering av anvendelsen av sysselsettingsmidler. I vår sammenheng her sikter vi likevel bare på å gi noen stikkord og innfallsvinkler og ikke en utfyllende analyse av fylkeskommunenes engasjement. Det samme gjelder for beskrivelsen av aktiviteten i de tre kommunene.

3. 2. 1 Om sysselsettingstiltak i Sogn- og Fjordane.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over registrert ledighet i Sogn- og Fjordane i 1984. Tallene for Indre Sunnfjord og Førde er også tatt med.

Tab. 3. 1 Arbeidsledighet i Sogn- og Fjordane. Prosent

	jan.	feb.	mar.	apr.	mai.	jun.	jul.	aug.	sep.	okt.	nov.	des.
Fylket	5,7	5,1	4,1	3,6	3,3	3,5	3,9	3,7	3,0	2,8	2,6	3,9
Indre Sunnfj.	6,7	5,7	4,8	3,9	4,3	5,0	5,4	4,6	3,9	3,4	3,3	6,2
Førde	4,7	4,1	3,4	2,6	2,3	3,8	4,7	3,8	3,3	3,0	2,6	4,5

(Kilde: Fylkesarbeidskontoret)

I gjennomsnitt var nærmere 1000 personer på arbeidsmarkedstiltak i fylket i 1984. Av oppstillingen nedenfor går det frem at ca. halvparten av disse var sysselsatt gjennom de kommunale og fylkeskommunale sysselsettingsprogrammene.

Tab. 3. 2 Antall personer i ulike arbeidsmarkedstiltak. Gjennomsnittstall for fylket.

Tiltaksstype	Gjennomsnitt 1984
Kommunalt/fylkeskommunalt sysselsettingsprogram	465
Kommunale/fylkeskommunale tiltak ellers	66
Statlige enkeltarbeidsplasser	36
Opplæringstiltak	118
Yrkesorienterende tiltak	104
Attføringsstiltak	188
I alt	977

(Kilde: Fylkesarbeidskontoret)

Kommunene i Sunnfjord-regionen har hatt økonomiske problemer samtidig som distriktet ble rammet av stor arbeidsledighet. Dette medførte blant annet at kommunene ikke så seg i stand til å utnytte fullt ut de

vanlige arbeidsmarkedstiltakene med kommunal finansiering av egenandelen. Førde var en av disse kommunene. Den høye arbeidsledigheten hang blant annet sammen med manglende oppdrag til Ankerløkken Verft og påfølgende permittering av arbeidsstokken. På bakgrunn av den høye ledigheten ble det satt i verk spesielle sysselsettingstiltak i Sunnfjord-regionen. Kommunal- og Arbeidsdepartementet stilte i februar 1984 14,4 mill. kr. til rådighet for slike tiltak med full statlig finansiering. Dette var den såkalte "Sunnfjord-pakken". Førdes andel av disse midlene var 5,1 mill. kr. Midlene skulle ha en sysselsettings-effekt på 230 månedsverk og kom som et tillegg til det kommunale sysselsettingsprogrammet.

Sogn- og Fjordane fylkeskommune fikk tilsammen nærmere 11 mill. kr. i statlige sysselsettingstilskudd i 1984 (medregnet driftstilskudd). Dette utgjorde en sysselsettingseffekt på 1092 månedsverk. Tabellen nedenfor viser fordelingen på de forskjellige fylkeskommunale sektorer:

Tab. 3.1 Fordeling av månedsverk for "Rettedalsplasser" mellom sektorer i Sogn- og Fjordane fylkeskomm. 1984. Prosent.

	1984		I alt 1984
	1. halvår	2. halvår	
Sentraladministrasjon	6	3	4
Skolesektoren	4	7	6
Kultursektoren	18	20	19
Helsesektoren	71	69	70
Vegsektoren	1	1	1
	100	100	100
Totalt antall	499	593	1092

(Kilde: Sogn. og Fjordane fylkeskomm.)

Av de 1092 månedsverkene som ble finansiert gjennom Kommuneprogrammet og "Sunnfjordpakken" ble 208 anvendt innen kultursektoren. Dette gir likevel ikke et fullstendig bilde av sysselsettingsarbeidet innen kultursektoren i fylket. I tillegg kommer ca. 270 månedsverk gjennom tre andre sysselsettingsordninger. Disse ordningene omfattet bevilgninger til idrettsanlegg (direkte fra STUI), til byggningsvern (direkte fra Riksantikvaren) samt bevilgninger til museumsanlegg (direkte fra Kultur- og Vitenskapsdepartementet). Samlet ble ca. 480 månedsverk anvendt innen kultursektoren i fylket.

Oversikten over hvilke arbeidsoppgaver midlene ble brukt til viser at kultursektoren i Sogn- og Fjordane kan tilby forholdsvis varierte oppgaver. Videre er en forholdsvis stor andel av tiltakene lagt til Førde kommune. For kommuneprogrammet og "Sunnfjordpakken" viser fordelingen mellom kommunene at nærmere halvparten av månedsverkene er benyttet i Førde. Grunnen til dette er blant annet at både fylkeskultursjefen, fylkesbiblioteket, Sogn- og Fjordane Teater og flere av de aktuelle organisasjonene holder til i Førde.

Tab. 3.2 Bruk av fylkeskommunale sysselsettingsmidler i kultursektoren i Sogn- og Fjordane. (Særskilte bevilgninger til bygningsvern idrettsanlegg og museumsanlegg er holdt utenfor.)

Arbeidsgiver/ oppdragsgiver	Arbeidssted/ kommune	Type arbeid	Månedsværk
Kystmuseet	Flora	håndverk/vedlikehold	30
		kulturminneinnsamling	7
Sogn Folkemuseum	Sogndal	kontor	7,5
Nordfjord Folkemuseum	Gloppen	kontor	6
		vedlikehold	3
Sogn og Fjordane Turlag	Stryn	sekretær	3
Sogn og Fj. Husflidslag	Sogndal	bunad-arbeid	3
Sogn og Fj. Magasin	Naustdal	kontor	1,5
A/L "Atløy"	Flora	skips-restaurering	40
Museer i Jølster	Jølster	div. vedlikehold	8
Funksj.h.fellesorg.FFO	Naustdal	kontor	1,75
Fylkesbiblioteket	Førde	kontor	10
		bibliotekar	5
		saksbeh. kulturvern	3
Fylkeskultursjefen	Førde	kontor	15
Sunnfjord Museum	Førde	vedlikeh., restaurering	12
		kontor	15,5
Sogn og Fj. Idrettskrins	Førde	løyperydding	4
		instruktør	5
Sogn og Fjordane 4H	Førde	sekretær	4
Sogn og Fj. Husflidslag	Førde	teknisk hjelpearbeid	9
Sogn og Fjordane Reater	Førde	kostyme-syng	4
Førde Skytterstadion	Førde	bygg/ anlegg	16

(Kilde: Fylkeskultursjefen, Sogn og Fjordane.)

3. 2. 2 Om sysselsettingstiltak i Nordland.

Nordland fylke er ett av de fylker som har vært hardt rammet av problemer med arbeidsledighet. I Nordland fylkeskommune er sysselsettingsarbeidet fulgt opp med en egen beredskapsplan. Denne er også interessant i vår sammenheng. I "Beredskapsplan mot arbeidsledighet 1985" (Nordland fylkeskommune, Planseksjonen) pekes det på at utviklingen med

økt arbeidsledighet i fylket fortsatte også i 1984:

"De tre første kvartalene var i gjennomsnitt 5700 registrert ved arbeidsformidlingen. Sammenliknet med tilsvarende tidsrom i 1983 har det vært 600 flere arbeidsledige pr. måned; dette utgjør en økning på vel 11%. På det meste var det 7000 registrerte arbeidsløse og ikke på noe tidspunkt har antall ledigmeldte vært under 5000 (t.o.m. september)" (s. 3)

Arbeidsmarkedssituasjonen er ellers kjennetegnet ved økt ledighet i alle regioner. Sterkest økning fikk man i Vesterålen med i gjennomsnitt ca. 30% flere ledige. Videre økte ledigheten blant kvinner sterkere enn blant menn. Ungdomsledigheten er fortsatt et problem - ca. 15% av de ledigmeldte er under 20 år. Nærmere 10% av de ledigmeldte har hatt arbeidsledighetsperiode på over 1 år.

Aktiviteten i arbeidsmarkedstiltakene er økt, særlig i forbindelse med ekstraordinær sysselsetting i offentlig virksomhet:

"Fylkeskommunens engasjement har et betydelig omfang også i 1984; og man har fått større effekt (flere arbeidsplasser) ut av midlene. Det har særlig vært satset på såkalte Rettedalsplasser, mens omfanget av enkeltarbeidsplasser er redusert. Man har forsøkt å styre bruken av arbeidsplasser i retning av tidsavgrensede og utradisjonelle oppgaver for ikke å gjøre ordinær virksomhet avhengig av ekstraordinær arbeidskraft." (s. 3)

Den geografiske fordelingen av registrert ledighet og tiltaksplasser viser at distriktene Rana og Vesterålens andel av fylkets registrerte ledighet var henholdsvis 14,6% og 15,2% mens disse to distriktenes andel av tiltaksplassene var henholdsvis 10,6% og 16%. Fordelingen av tiltaksmidler skjer nå i større grad etter registrert ledighet i kommunen og distriktet, mens den tidligere var mer avhengig av hvor aktive kommunene var til å søke om midler og finne frem til prosjekter. Tallene over kan være uttrykk for at "tiltakslysten" tidligere var større i Vesterålen enn f. eks. i Rana, men de kan også ha sammenheng med fordelingen av de fylkeskommunale midlene.

I fylkeskommunen har man forsøkt å få til en dreining i fordelingen av tiltaksplassene mot tidsavgrensede og utradisjonelle oppgaver. I denne sammenheng har man blant annet vært opptatt av at helsesektoren -som har et stort behov for pleiepersonell- ikke skulle gjøre seg avhengig av ekstraordinære sysselsettingsmidler. "Man har derfor bevisst søkt å redusere helsesektorens andel av midlene/månedsverkene" (s.23). Denne bevisste reduksjon i helsesektorens andel fikk man ikke til i første halvår 1984. Tallene for 2. halvår viser imidlertid at intensjonen om å redusere helsesektorens andel i større grad er innfridd:

Tabell 4.3 Fordeling av månedsverk for "Rettedalplasser" mellom sektorer 1983 og 1984. Prosent.

	1983	1984	
		1. halvår	2. halvår
Helsesektor	51	58	46
Skolesektor	20	16	22
Kultursektor	24	20	21
Andre	5	6	11
	100	100	100
Totalt antall	2900	2985	2000

(Kilde: Beredskapsplan mot arbeidsledighet, Nordlånd fylkeskomm., s. 20)

Innen helsesektoren har fylket ikke bare bevisst forsøkt å begrense bruken av sysselsettingsmidler, man har også forsøkt å få til en vridning i typer av tiltak innen helsesektoren. Man har "forsøkt å drive bruken bort fra ordinære pleiefunksjoner og over i vedlikeholdsarbeid". Også innen skolesektoren brukes midlene for å avhjelpe behovet for vedlikehold.

I beredskapsplanen for Nordland fylke trekkes blant annet kultursektoren frem som et egnet felt for ekstraordinær sysselsetting:

"På kultursektoren er en hovedandel av årsverkene brukt innenfor kulturvernet hvor oppgavene er mange og vel egnet for ekstraordinær sysselsetting. Det gjelder f. eks. registrering og utbedring av gamle bygninger og andre former for vedlikeholdsarbeid. Bibliotekene har også fått et betydelig antall årsverk i 1984, men tildelingen er noe redusert i 2. halvår fordi denne virksomheten i første rekke skal være kommunenes ansvar. Forøvrig er årsverkene på kultursektoren blitt fordelt på en rekke forskjellige områder som idrett, husflid, samisk kultursenter i Hattfjelldal og en rekke frivillige organisasjoner. Driftsmidler er i første rekke gått til kulturvern, men også kunst/husflid og bibliotekene har fått slike midler". (s. 22)

3. 3. Tiltaksarbeid innen kultursektoren i tre kommuner.

3. 3. 1 Innledning.

Felles for de tre kommunene vi har besøkt under arbeidet med forprosjektet er at de alle har problemer med arbeidsløshet og at de har benyttet sysselsettingsmidler innen kultursektoren. Samtidig er de også

ulike på en rekke områder. Vi skal i stikkords form peke på noen hovedtrekk.

Førde ligger innerst i Førdefjorden i Sogn- og Fjordane fylke. På grunn av lokaliseringen og kommunikasjonene utgjør Førde er naturlig sentrum for et større oppland. Fylket har tidligere hentet mye av sin service fra Bergen og Alesund og det har vært behov for et tyngepunkt mellom disse byene. Førde har utviklet seg til et handels- og service-senter for distriktet. Førde har også vært prøvesenter for industriutvikling og ble i 1968 tildelt et av anleggstedene for Selskapet for industrivekstanlegg. Videre er den ene avdelingen av Ankerløkken Verft lagt til Førde.

Bø kommune ligger i Nordland fylke på sør-vestre del av Langøya i Vesterålen. Næringslivet i kommunen har vært preget av landbruk og fiske. Kommunen har ikke noe klart definert kommunesenter. Handels- og service-næringene blir i kommuneplanen beskrevet som relativt svakt utviklet. Det er utviklingen innen fiskerinæringen som blir sett som avgjørende for sysselsettingssituasjonen i Bø i Vesterålen.

Rana kommune er i utstrekning den største kommunen i Nordland og den fjerde største kommunen i landet. Kommunen strekker seg fra områdene rundt Ranfjorden til grensen mot Sverige. Kommunesenteret Mo i Rana har lenge vært et handelssenter for distriktet. Utviklingen i Rana har vært knyttet til de rike mineralforekomstene i området. Beslutningen om å legge Jernverket til Mo i Rana ble tatt i 1946 og produksjonen startet i 1955. Hjørnesteinsbedriften Norsk Jernverk har siden hatt en grunnleggende betydning for sysselsettingen og befolkningsutviklingen i Rana.

Befolkningsutviklingen i de tre kommunene har vært ulik. Førde har vært en kommune med sterk vekst i folketallet. Folketallet har siden midten av 1960-tallet økt hvert år med 4% i gjennomsnitt fram til 1983. I perioden fra 1965 til 1983 ble folketallet nesten fordoblet (fra 4083 til 7800 innbyggere).

Bø kommune har hatt nedgang i folketallet helt siden 1950. Kommuneplanen peker på at i 1980 var folketallsreduksjonen i Bø både absolutt og relativt større enn i noen annen kommune i Nordland. Reduksjonen i folketallet var særlig stor i siste halvdel av 1960-årene, men også i

løpet av de siste årene har tilbakegangen vært betydelig. Folketallet er i dag ca. 4200. Kommunen har et betydelig kvinneundersudd og aldersgruppen under 30 år er liten.

Befolkningsutviklingen i Rana har vært preget av virksomheten ved Jernverket. Særlig stor har tilveksten vært i forbindelse med anleggsfasen og senere utvidelser ved verket. Fra anleggsfasen startet til i dag har folketallet økt fra ca. 9000 til ca. 25000.

Kultursektoren i de tre kommunene har det felles at de alle har et aktivt lags- og foreningsliv. Kulturadministrasjonen er imidlertid utbygget i ulik grad i de tre kommunene. Førde har egen kulturadministrasjon med kultursjefstilling, i Rana kommune er ledelsen av kulturkontoret tillagt en kulturkonsulentstilling, i Bø kommune har man en halv kultursekretærstilling kombinert med stillingen som ungdomssekretær. Førde og Mo i Rana har som regionsentre flere kulturinstitusjoner som teatre, kulturhus, museer og fylkesbibliotek.

3. 3. 2 Tre former for organisering av sysselsettingsarbeid.

I 1983 var kommunene i liten grad forberedt på den rolle de skulle spille gjennom de nye sysselsettingsprogrammene. Dette førte i en rekke kommuner til improviserte løsninger. Kommunene hadde liten tid til planlegging, og de hadde mange steder liten kapasitet til å administrere sysselsettingsarbeidet. Det var heller ikke klart hvor langvarig innsatsen fra kommunenes side ville bli.

Ordningen med ekstraordinær sysselsetting i regi av fylkeskommuner og kommuner er imidlertid blitt videreført i både 1984 og 1985. Fylkene og kommunene har dermed fått mer erfaring med slik virksomhet. Man har en rekke steder etterhvert etablert faste rutiner for denne virksomheten. I noen kommuner har man etablert nye rutiner og funnet frem til nye former for samarbeid. I andre kommuner anvender man etablerte administrative rutiner.

I Førde har det praktiske arbeidet og planleggingen vært knyttet til etatsjef-møtene. Planleggingen og iverksettelsen av tiltakene nødvendiggjorde ikke her nye samarbeidsformer mellom de forskjellige

etatene i kommunen. Etatsjefene har hatt ansvaret for tilretteleggingen, samtidig som mye av arbeidet er blitt kanalisert gjennom kontorsjefen og ordføreren. Sysselsettingsarbeidet har ellers vært preget av uformell organisering og "lave gjerder" mellom etatene. Samtidig har noen sentrale personer i administrasjonen fungert som "pådrivere" i tiltaksarbeidet.

Kontorsjefen har stått for kontakten utad med arbeidskontoret og har også i hovedsak hatt ansvaret for koordineringen innad i kommunen. Ordføreren har også koordinert sysselsettingsarbeidet innad i kommunen og har samtidig stått for mye av den øvrige kontakten utad - med lokale foreninger og lag, og med sentrale politiske instanser. I kommuneadministrasjonen la man vekt på at slike koordineringsfunksjoner var viktige i sysselsettingsarbeidet. Administrasjonen av tiltakene ville ellers lett kunne bli tungrodd, med unødvendig merarbeid og evt. også unødig irritasjon - om f.eks. flere instanser og flere etatsjefer samtidig skulle stå for kontakten og komme med forespørsler til arbeidskontoret. Det ble sett som en fordel at denne type arbeid ble kanalisert gjennom en person. Dessuten ville kontorsjefen i alle fall måtte gjøre mye av dette arbeidet, som f. eks. å attestere vedtak og formidle beskjeder om tilsagn.

Også i Ranå er det kommunale sysselsettingsarbeidet etterhvert kommet inn i en fast rutine. Kommunen bruker her det eksisterende administrasjonsapparatet. Det er ikke tatt i bruk andre møte- eller samarbeidsformer enn man hadde tidligere. Det økonomiske og administrative ansvaret ligger hos finansrådmannen. En konsulent ved finansrådmannenens kontor har fått som tilleggsoppgave å administrere ordningen med det kommunale sysselsettingsprogrammet og de vernede arbeidsplassene. Personalkontoret administrerer de andre tiltakene, blant annet praksisplassene og lærlingeordningen. Sysselsettingskoordinatoren inviterer i rundskriv de enkelte etatene til å komme med forslag til egnede tiltak for ekstraordinær sysselsetting. Disse forslagene samles inn og vurderes av sysselsettingskoordinator som også setter opp et forslag til prioritering for finansrådmannen. Denne prioriterte listen fremmes så for formannskapet. Det er også konsulenten hos finansrådmannen som i hovedsak står for kontakten med arbeidskontoret og har som oppgave å sette i gang og følge opp tiltakene. Det holdes møter om sysselsettingstiltakene med etatsjefene, men det har oppstått enkelte

problemer med samordningen av etatenes interesser. På bakgrunn av disse koordineringsproblemene ble det også fra etatenes side uttrykt ønske om at finansrådmannen "skar igjennom" og avgjorde prioriteringen.

I Førde og Rana har man på forskjellig vis anvendt allerede innarbeidede rutiner og møteformer i gjennomføringen av sysselsettingsarbeidet.

I Bø har man opprettet en egen sysselsettingsgruppe for å drive dette arbeidet. Dette er en ny organisasjonsform. Man ønsket i kommunen å lage et nytt forum som var "lite og kraftfullt". Sysselsettingsgruppen fungerer som en tiltaksgruppe som har til formål å skaffe nye arbeidsplasser i kommunen. Det er her en hovedmålsetting å forsøke å anvende midlertidige sysselsettingstiltak for å skape varige arbeidsplasser. Sysselsettingsgruppen er en styringsgruppe for sysselsettingsarbeidet i kommunen. Den behandler henvendelser, diskuterer prosjekter og avgjør om det skal søkes støtte, skriver henvendelser til fylkesarbeidskontoret, etc. Sysselsettingsgruppen i Bø har formell avgjørende myndighet delegert fra kommunestyret. I kommuneadministrasjonen ble det anført at det ikke hadde vært mulig å drive det pågående sysselsettingsarbeidet uten denne nye formen for organisering. Sentrale personer i sysselsettingsgruppen er kommuneingeniøren, ordføreren og kontorsjefen. Dessuten ble det ansatt en egen sysselsettingsleder på ekstraordinære sysselsettingsmidler. Sysselsettingslederen har avlastet kommuneingeniøren og sentraladministrasjonen i det praktiske arbeidet med tiltakene. Sysselsettingslederen har videre ivaretatt koordineringsoppgaver, blant annet i forhold til arbeidskontoret og de arbeidsledige. I kommunens sysselsettingsprogram for 1984 pekes det også på at det er en oppgave for sysselsettingslederen å utvikle en mer bevisst og kreativ kommunal sysselsettingspolitikk. I dette arbeidet inngikk også oppfølging av tiltakene med kartlegging av de sysselsattes erfaringer, og videreutvikling av modeller for kommunal sysselsettingsvirksomhet. Sysselsettingsvirksomheten i Bø legges opp i tilknytning til egne sysselsettingsprogrammer for kommunen. Disse har etterhvert fått fire hovedposter:

- Sysselsetting innen tradisjonelle sektorer.
- Prosjekter realisert i samarbeid mellom lag og foreninger.
- Realisering av prosjekter i samarbeid med andre offentlige myndigheter.

- Kompetanse-baserte spesialprosjekter.

Det er både organiseringen av tiltaksarbeidet og satsingen på slike "kompetanse-baserte" prosjekter som gjør tiltaksarbeidet i Bø nytt og utradisjonelt. Sysselsettingsarbeidet i Bø kommune er spesielt både når det gjelder en del av de prosjekter som er satt i gang og når det gjelder selve organiseringen av tiltaksarbeidet.

3. 3. 3 Bruk av sysselsettingsmidler - kultursektorens rolle.

Førde er en av de kommuner som brukte en forholdsvis stor andel av sysselsettingsmidlene innen kultur- og fritidssektoren i 1984. Midlene som ble stilt til disposisjon gjennom "Sunnfjordpakken" ble anvendt til prosjekter innen kultursektoren, til forskjellige vedlikeholdsprosjekter, til utbygging av skytterstadion og til arbeider innen vann, vei og kloakk. Av disse midlene gikk ca. 9 % av midlene og ca. 17 % av månedsverkene til kultur- og fritidssektoren. Om man legger til anleggsarbeidet i forbindelse med skytter- og alpinanlegget og vedlikeholdsprosjektene ved Førde kirke og "gamleskolen", finner vi at om lag 70 % av midlene og ca. 80 % av månedsverkene ble anvendt på forskjellige tiltak innen kultur- og fritidssektoren.

Kommunen har med midlene fra "Sunnfjordpakken" bidratt med 750 000 kr. til opparbeidingen av et større alpin- og skytteranlegg i Kråkenesmarka utenfor Førde sentrum. Når det gjelder tiltakene innenfor kultursektoren, besto disse i utarbeider på Førde stadion, merking av turløyper, kulturminnearbeid, opparbeiding av lekeplasser og ungdomsarbeid. I tillegg er kr. 157 900 av de "ordinære" sysselsettingsmidlene (kommuneprogrammet) brukt på det kombinerte alpin- og skytteranlegget. Gjennom denne ordningen ble det også satt av midler til en praktikantstilling ved kulturkontoret i kommunen. Denne stillingen var knyttet til prøveprosjektet "Aksjon mot rus-skader".

Av de 50 månedsverkene som ble anvendt gjennom det "ordinære" sysselsettingsprogrammet i 3. og 4. kvartal i -84 gikk 14 til kultur- og fritidssektoren. Av disse gikk 8 månedsverk til anleggsarbeid ved det kombinerte alpin- og skytteranlegget, 6 av månedsverkene gikk til praktikantstillingen ved kulturkontoret.

Førde kommune har i 1984 dermed anvendt en forholdsvis stor del av sysselsettingsmidlene på kultur- og fritidssektoren. Men mesteparten av det arbeidet som har vært utført, har heller ikke i Førde vært "kulturarbeid". I Førde har mesteparten av den ekstraordinære sysselsettingen innen kultur- og fritidssektoren dreid seg om anleggsarbeid i forbindelse med opparbeidingen av alpin- og skyttersenteret i Kråkenes-marka. Dette er en måte å bruke sysselsettingsmidler på som er med på å legge grunnlaget for et varig tilbud for kommunen og distriktet. Vi skal komme tilbake til dette arbeidet, men først skal vi presentere noen andre tiltak innen kultursektoren der det er blitt drevet kulturarbeid i mer vanlig forstand.

I Førde er "Sunnfjordpakken" også brukt til registrering av gamle fotografier fra kommunen. Dette arbeidet er blitt drevet i samarbeid med Sunnfjord Museum og sogenemda i kommunen. En av de permitterte fra Ankerløggen Verft har reist rundt i Førde og lånt inn over 500 gamle fotografier fra distriktet. Disse er blitt avfotografert og registrert ved Sunnfjord Museum. De gamle fotografiene utgjør verdifull historisk dokumentasjon. Mye av dette materialet ville sannsynligvis ikke kommet til nytte om det ikke hadde blitt samlet inn og registrert forholdsvis raskt. Man vet at en del slike bilder allerede er gått tapt. Rapporten fra innsamlingsarbeidet nevner en del av det historiske stoff en får illustrert ved hjelp av de gamle fotografiene:

"I dei tilfelle ein har teke i mot portrett, er det for å syne klebunaden. Her er bilete som syner gamle gardstun som no er borte, arbeidsmåtar på gardane, fjellstemne, bryllaup og fleire bilete frå stølslivet. Det nesten rart å sjå at jordsferdsbilette er brukte som julehelsingar. Her er nokre få bilete frå før 1900. Vi har også teke med så seint som ca. 1950, då dei syner noko som no er borte, t. d. bruk av hesten i gardsarbeidet, mange og lange hesjar på gardane."

Et annet av sysselsettingsprosjektene i Førde representerer også utradisjonell bruk av sysselsettingsmidler innen kultursektoren. Dette tiltaket har dreid seg om innsamling av muntlig tradisjonsstoff. I samarbeid med fylkesarkivaren og Sunnfjord Museum er det blitt samlet inn livsløpsintervjuer og intervjuer om særemer blant de eldre i kommunen. Materialet som er samlet inn utgjør over 70 timer med lydbåndopptak. Intervjuene ble lagt opp etter "lester" fra Norsk lokalhistorisk institutt og Norsk etnologisk gransking. Innsamlingen av muntlig tradisjonsstoff har også medført at en del viktige skriftlige kilder har dukket opp. I rapporten fra innsamlingsarbeidet legges det vekt på at det her både dreier seg om meningsfull sysselsetting og om

nyttig kulturarbeid for lokalsamfunnet:

"For ein historikar som tidlegare har arbeidd med utelukkande skriftlege kjelder har dette oppdraget vore ei positiv overrasking. Etter mi vurdering er det samla inn mykje verdefullt materiale, med svært mange særdeles nyttige opplysningar for den/dei som skal skrive bygdeboka for kommunen. Slikt materiale vil kunne utfylle skriftlege kjelder, og vere eit godt bidrag til å gje den lokalfargen og sterke tilknytninga til levemåte og kultur ei god bygdebok bør ha. Også om ein ynskjer å illustrere ei utvikling ved å gi tidsbilder frå ein bestemt gard / eit bestemt bruk, vil det innsamla stoffet vere til god hjelp. Munnleg tradisjonsstoff må og seiast å høyre til i ei god lokal samling, eit lokalt arkiv."

I Rana kommune er de fleste sysselsettingstiltakene i 1984 blitt lagt til andre sektorer enn kultursektoren. Mange av tiltaksplassene er knyttet til bygningsvesenet og til ingeniørvesenet samt til forskjellige kirkegårdsarbeider. Gjennom kommuneprogrammet sysselsatte Rana 44 ledigmeldte i 1983. Oversikten nedenfor viser fordelingen av arbeidsplasser på sektorer for 1983 og 1984. Fordelingen gir ikke en helt fullstendig oversikt - blant annet er fordelingen for annet halvår i 1984 kun satt opp etter en oversikt pr. 31. 10. 84. Likevel gir den for vårt formål en oversikt over fordelingen av tiltaksplassene som er tilstrekkelig for å illustrere den generelle innretningen av tiltaksarbeidet.

Tab. 4.4 Midlertidige arbeidsplasser i Rana 1983 og 1984 fordelt på de ulike sektorer

	1983	1984	
		1.halvår	2.halvår
Bygningsvesenet	14	12	7
Ingeniørvesenet	7	5	5
Parkvesenet	4	-	3
Kulturetaten	6	1	1
Kirkevesenet	7	7	4
Helse- og sosialvesenet	4	7	10
Skoleetaten	2	2	-
Annet			4
	44	34	34

(Kilde: Rana kommune)

De 6 stillingene innen kultursektoren i 1983 ble knyttet til "Maurtua"-prosjektet som er et ungdomstiltak tilknyttet kulturkontoret . Gjennom dette prosjektet ble det satt i gang flere prøveprosjekter, blant annet et opplegg for barneparkering som vi skal beskrive nærmere i avsnittet

om utradisjonelle prosjekter. I første halvår 1984 arbeidet 1 av de som var sysselsatt gjennom kommuneprogrammet innen kultursektoren. Denne stillingen var knyttet til Rana museum.

I det reviderte sysselsettingsprogrammet for 1. halvår 1985 ble det foreslått opprettet 62 midlertidige arbeidsplasser. Oversikten nedenfor viser fordelingen på tiltak i prioritert rekkefølge:

<u>Tiltak</u>	<u>Antall</u>	<u>Tiltak</u>	<u>Antall</u>
1. Lærlinger	3	12. Rydding jernbane	4
2. Lekestua	4	13. Barnehageass.	1
3. Vegvedlikehold	5	14. Assistent alderhj.	3
4. Repr. skoler	5	15. Rana Museum	3
5. Vedlikehold kirker	7	16. Klubbaspisant	2
6. Vedlikehold park	6	17. Radio Rana	1
7. Amb. vaktmester	1	18. Rana Museum	2
8. Praktikant sos.ktr.	3	19. Reg./parkvesen	1
9. Assistent	1	20. Reg./bygn. vesen	1
10. Arb. terapeut	1	21. Aktivitør LHL	1
11. Avlastn.enhet	2	22. Assistent barnehager	5

I tillegg har kommunen midlertidige arbeidsplasser i form av praksisplasser (29 stk.), arbeidsplasser for yrkeshemmende (6 stk.) og ekstraordinær sysselsetting innenfor kultursektoren gjennom fylkeskommunen (8 stk.)

Oppstillingen illustrerer at sysselsettingstiltakene fortsatt i stor grad er knyttet til forskjellige vedlikeholdsoppgaver. Samtidig er både Maurtua-prosjektet, en teknikerstilling tilknyttet Rana Radio, og Rana Museum prioritert i fordelingen for første halvår 1985.

Formannskapet i Rana har gitt uttrykk for at det er ønskelig å prioritere ungdom til de midlertidige stillingene i større grad enn det var lagt opp til tidligere. Sysselsettingsprogrammet prioriterer ut fra dette opplæringstiltak i kombinasjon med midler fra det offentlige sysselsettingsprogrammet. Driften av lekestua ved Maurtua-prosjektet ble lagt opp som en kombinasjon av bedriftsintern opplæring (13 ukers kurs) og deretter sysselsettingsmidler i 3 måneder etter endt opplæring.

Ved Rana museum hadde man våren 1985 9 personer sysselsatt gjennom ekstraordinære sysselsettingstiltak, de fleste var sysselsatt via fylkeskommunen. Foruten håndverksmessig arbeid og kontorarbeid dreide tiltaksarbeidet seg om fotoarbeid, innsamlingsarbeid og arbeid med

museets plasseringsregister. De fylkeskommunale sysselsettingsmidlene ble også benyttet ved biblioteket i Rana og ved Nordland Teater.

Bø kommune i Vesterålen har gjort aktiv bruk av sysselsettingstiltakene. Kommunen har i hovedsak brukt midlene på den type tiltak som er blitt vanlig også i andre kommuner, men det er samtidig satt i gang flere nye og utradisjonelle prosjekter. Kommunen har brukt lite av de kommunale sysselsettingsmidlene innen kultursektoren. Det er trolig karakteristisk for Nordland fylke at mye av satsingen innen kultursektoren i kommunene i fylket fortsatt er lagt opp i regi av fylkeskommunens kulturretat. Vi så i kapittel 2 at ut fra Teigstads materiale gikk over halvparten av tiltakene innen kultursektoren i Nordland gjennom fylkeskommunen i april 1984. Vi har også i dette kapitlet kort kommentert fylkeskommunens rolle. Sysselsettingstiltakene innen kultursektoren i Bø Kommune har i hovedsak vært knyttet til utbygging av skytterlokaler i samarbeid med Bø Skytterlag og til utbedring og vedlikehold ved bygdemuseet i Bø. I første halvår 1984 var 105 personer sysselsatt gjennom kommunens sysselsettingsprogram, av disse var to sysselsatt via Bø skytterlag mens en person var sysselsatt som vaktmester ved Bø-hallen. For bygdemuseets del har sysselsettingsarbeidet også her vært lagt opp via fylkeskommunen. De kommunale sysselsettingsmidlene er ellers brukt på diverse anleggsarbeider, vedlikeholdsoppgaver og forefallende arbeid innen forskjellige sektorer. Flest tiltak har det vært innen hjemmesykepleien. Bø vært en foregangskommune både når det gjelder planmessig bruk av sysselsettingsmidlene og når det gjelder en del av de prosjektene som har blitt satt i gang. Disse prosjektene har ikke vært knyttet til kultursektoren, så vi skal i vår sammenheng ikke gå nærmere inn på dem her - selv om vi skal bruke ett av dem som eksempel i neste avsnitt.

3. 3. 4 Tre kommuner - tre utradisjonelle prosjekter.

Det kombinerte alpin- og skytteranlegget i Kråkenesmarka i Førde er et eksempel på lokal tilpasning av tiltaksarbeidet. I Førde var utgangspunktet at kommunen måtte gjøre noe med de problemene som oppsto i forbindelse med lokaliseringen av den gamle skytebanen til skytterlaget.

Banen måtte flyttes, blant annet på grunn av klager over støyen. Samtidig var alpingruppas eksisterende anlegg for lite. Det oppsto da en mulighet for å kombinere alpingruppas ønske om et større anlegg med skytterlagets planer om et nytt skytteranlegg. Man fant etterhvert et område i Kråkenes-marka utenfor Førde sentrum som viste seg å være topografisk velegnet for et kombinert opplegg. Området gir rom for flere skjermede skytebaner og slalomanlegg med skiheis. Det foreligger også ideer om å knytte flere interesser til anlegget. Blant annet kan det være naturlig for MC-gruppa og orienteringsgruppa i idrettslaget å etablere seg i tilknytning til anlegget. Det kan også utvides med hoppbakke og langrennsanlegg. Området er et godt utgangspunkt for turgåing, både til fots og på ski. I Førde har man funnet fram til et område som kan utvikles til et senter for idrett og friluftsliv. Det er ikke minst viktig at man har klart å finne fram til et område der en rekke forskjellige aktiviteter kan kombineres. Man vil her kunne skape et variert tilbud, ikke bare til folk fra Førde, også for folk fra nabokommunene vil et slikt senter være et verdifullt tilbud.

Den innledende planleggingen av det kombinerte alpin- og skytteranlegget i Førde var allerede satt i gang av skytterlaget før sysselsettingsmidlene ble aktuelle som en del av finansieringsgrunnlaget. Kommunen bidro likevel ikke bare økonomisk med de ekstraordinære sysselsettingsmidlene. Prosjektet i Kråkenes-marka er et samarbeidsprosjekt der en rekke parter er involvert. Det ble imidlertid hevdet fra både kommunen og lagenes side at innsatsen fra kommunen var helt avgjørende for at prosjektet kunne settes i gang. Kommunen - særlig teknisk etat - representerte ressurser som var helt avgjørende for å få rask framdrift i arbeidet. Det grunnlagsarbeid som måtte gjøres kunne best og raskest ivaretas ved hjelp av den fagkunnskap kommunen allerede hadde, ikke minst fordi arbeidet måtte gjøres raskt.

Kommunen har blant annet bidratt med planlegging, regulering og nødvendig grunnarbeid slik at lagene kunne komme i gang med dugnadsarbeid. Kommunen stilte blant annet sysselsettingsmidler til disposisjon slik at man kunne føre vei fram til anlegget og rydde traseer.

Prosjektet i Kråkenes-marka kan kjennetegnes ved "snøball-effekten": prosjektet begynte i det små, men har raskt blitt mer omfattende etterhvert som nye interesser har kommet til og nye muligheter har

åpnet seg. I denne prosessen har kommunen - særlig ordføreren og teknisk etat - hatt en avgjørende koordinerende funksjon. De utradisjonelle prosjektene krever samarbeid og fleksibilitet fra flere parter. Det samarbeid man fikk til i Førde krevde aktiv innsats fra kommunens side, men var også avhengig av et aktivt lags- og foreningsmiljø på kultur- og fritidssektoren. Dette hadde man hatt lenge i Førde, så det var ikke noe nytt. Det nye er at dette lags- og foreningsmiljøet har vist seg å være en viktig ressurs for kommunen i sysselsettingsarbeidet. Det ble laget samarbeidsavtaler med organisasjonene mens kommunen i stor grad har stått for organiseringen av arbeidet.

Det er skytterlaget og alpin-gruppen som har vært de sentrale samarbeidspartnere i dette prosjektet. I Førde har man som nevnt fått tildelt sysselsettingsmidler ("Sunnfjordspakken") utover de "ordinære" ekstraordinære sysselsettingsmidlene. Når dette tok slutt, ville det by på omstillingsproblemer. Man var imidlertid innstilt på at samarbeidet med lag og foreninger burde fortsette, og det ble sett som viktig å holde ved like de kontakter som allerede var knyttet gjennom sysselsettingsarbeidet.

I Førde har sysselsettingsarbeidet og arbeidet med det kombinerte alpin- og skytteranlegget ført til et nært samarbeid mellom Alpingruppen, Førde Pistolklubb og Førde jakt- og fiskelag. Det er dannet flere interesseselskaper som skal stå for utbygging og drift av anlegget. Det er også planlagt et fellesbygg i tilknytning til de forskjellige aktivitetene anlegget skal bestå av. Dette fellesbygget skal blant annet inneholde kafeteria, møterom, kontorer og garderobes. Det planlagte fellesbygget har også vært viktig fordi det har bidratt til at de forskjellige interessene er blitt samordnet og har dratt i samme retning.

Det er mulig å "sy sammen" finansieringsopplegg for større prosjekter. Det nevnte prosjektet i Førde er her et godt eksempel. Planene for anlegget er godkjent av STUI og det er gitt tilsagn om støtte fra DU. Kommunen har bidratt med sysselsettingsmidler, likeså fylkeskommunen ved kulturetaten. Lagene har bidratt med utstrakt dugnadsinnsats (mellom 4 og 5000 timer) og med egne midler som blant annet har gått

til å dekke egenandelen for kommunen. Videre har man fått tilsagn om støtte fra forsvaret til fellesthuset og skytteranlegget. Næringslivet i Førde har også støttet prosjektet, blant annet gjennom aksjetegning og tilsagn om gaver.

Maurtua - prosjekt for arbeidsledig ungdom i Mo i Rana.

Noen sysselsettingsprosjekter er beregnet spesielt på ungdomsgrupper. I vår sammenheng er Maurtua-prosjektet i Mo i Rana interessant. Bakgrunnen og målsettingene for tiltaket er beskrevet slik av lederne for prosjektet:

"I mars 1983 ble det som et prøveprosjekt drevet en ungdomskafe i Mo Fritidsklubbs lokaler. I denne perioden kom det fram at det var en god del arbeidsledige ungdommer som besøkte kafeen. Fra disse ble det ytret ønske om at tilbudet måtte fortsette og også inneholde noe mer enn bare kafedrift. Det som da lå nærmest var et aktivitetssenter og en sentral for formidling av strøjobber. Uten at det ble gjort noe politisk vedtak i Rana kommune om dette, ble det fra Kulturkontoret søkt om statsmidler til oppstartning av Maurtua. Prosjektet ble startet opp 1.9. 1983 med to heltidsansatte ledere, og vi holder til i Mo Fritidsklubbs lokaler. I tillegg har vi fått et eget kontor i tilknytning til disse.

Målgrupper: Tiltaket er rettet inn mot arbeidsledig ungdom. Fra starten av var kafeen også bare åpen for arbeidsledige, men dette ble etter nyttår myket litt opp. Nå er kafeen åpen for alle over ungdomsskolealder, men disse må vi holde utenfor slik at Maurtua ikke blir et fristed for skoleskulkere.

Målsetting: En av målsettingene med kafedriften er å rekruttere arbeidsledig ungdom til Maurtua, og å etablere et tillitsforhold mellom ledere og ungdom. I kafeen skal arbeidsledige ungdommer kunne få seg en kopp kaffe og litt mat for en rimelig pris. Her kan de treffe andre som er i samme situasjon som dem selv. På denne måten er det lettere å motivere seg selv og andre til å gjøre noe med sin egen situasjon alene eller i lag.

Strøjobbformidling: Mange av ungdommene har aldri fått lov til å forsøke seg i arbeidslivet og er veldig usikre på seg selv. Ved å kunne tilby dem en strøjobb, vil de få prøvd seg i arbeidslivet sammen med andre og på den måten oppnå mer selvtillit. Dette vil i mange tilfelle også medvirke til at de blir mer aktive med å komme seg ut av den situasjonen de er i.

Aktivitetssenter: Når vi ikke kan tilby nok strøjobber til ungdommen, er det et ønske å kunne tilby andre aktiviteter. Dette kan være alt fra rene hobbykurs til mer yrkesrettede skoleringer. Informasjon av forskjellig slag, så som rett til stønad under arbeidsledighet, sosialhjelp m.m. vil vi også kunne tilby." (Kilde: Rapport fra Maurtua 1/9-83 - 1/5-84, Kulturkontoret i Rana)

I tillegg til to ledere i hel stilling ble det ved oppstartingen av prosjektet søkt om 4 ungdommer på 8-ukerskurs og 2 ungdommer på enkeltarbeidsplasser. Disse skulle stå for henholdsvis driften av kafeen og diverse forefallende arbeid. Maurtua skulle ikke bare være et aktivitetssenter, det skulle også formidles strøjobber slik at ungdommene

fikk prøvd seg i arbeidslivet. For at ungdommene skulle kunne registrere seg ved Maurtua måtte de først være registrert som ledige ved arbeidskontoret. I oppstartingsfasen ble det lagt vekt på både å informere arbeidsledige om tiltaket og å informere privatpersoner og næringslivet, slik at man hadde strøjobber å formidle. Maurtua gikk her aktivt ut både i forhold til næringslivet og ungdommene. Etter en måned hadde Maurtua 23 registrerte medlemmer. Ca. 300 arbeidstimer var formidlet. Pr. 1.1.-85 hadde Maurtua ca. 60 medlemmer med en aktiv kjerne på ca. 15 ungdommer mellom 16 og 20 år. Ca. 7000 arbeidstimer ble formidlet i tillegg til de forskjellige prosjektene som ble satt i gang ved hjelp av sysselsettingsmidler. Disse prosjektene hadde da syssel-satt 28 ungdommer.

Maurtua klarte i begynnelsen å formidle en god del kortvarige jobber til arbeidsledige ungdommer. Dette medførte også at flere arbeidsledige tok kontakt med Maurtua. Den aktive arbeidsformidlingen førte imidlertid til problemer i forhold til arbeidskontoret. Arbeidskontoret kunne ikke godta at Maurtua gikk så aktivt ut i forhold til næringslivet. Arbeidskontoret hadde få tilbud om arbeid til de ledige og ville derfor formidle disse jobbene selv. Maurtua ble imidlertid gjort oppmerksomme på at Rana kommune ikke hadde brukt opp midlene fra kommuneprogrammet for 1983. Disse midlene søkte Maurtua om å få benytte. Barneparkeringsprosjektet som ble satt i gang var finansiert med disse midlene:

"Vi ble kontaktet av 2 ungdommer som var lei av å gå arbeidsledige. De ønsket å starte barneparkering, noe de mente det var stort behov for. De ønsket hjelp til å komme i gang, og vi hadde et lokale som vi stilte til disposisjon. Sammen tok vi kontakt med Arbeidskontoret og kommunen for å undersøke om de kunne lønnes over "Rettedalmidler" uten kommunal egenandel. Dette gikk i orden, og i samarbeid med Arbeidskontoret ble det ansatt 4 ungdommer ut året. Barneparkeringen kom i gang 15. november 1983. Jentene hadde rett. Det viste seg å være et stort behov for et slikt tilbud. Vi søkte kommunen om forlengelse av prosjektet. Dette kom nederst på kommunens prioriteringsliste over "Rettedalmidler" for 1984. Dermed ble barneparkeringen stengt."

Forsøk på å finansiere videre drift med støtte fra handelsstanden i distriktet førte heller ikke fram. Maurtua og ungdommene hadde likevel tro på prosjektet:

"Gjennom et møte med ungdom, finansrådmann, byråsjef i Kultur- og Vitenskapsdepartementet, Kulturkontoret, Maurtuas ansatte og Arbeidskontoret, kom vi fram til at prosjektet var så bra at vi måtte finne en løsning. Løsningen ble bedriftsintern opplæring (BIO) i kommunal regi. Første søknad ble sendt 24.1.-84, men på grunn av at tiltaket var så vidt utradisjonelt, ble det fra Fylkesarbeidskontoret sendt til Arbeidsdirektoratet, som i sin tur sendte det videre til Kommunal- og Arbeids-

departementet med anbefaling. 30. april fikk vi så beskjed om at prosjektet var godkjent, og vi satte umiddelbart i gang. Prosjektet er nå utvidet til også å innbefatte en del teoriundervisning og utplassering i kommunale barnehager. Ordningen med bedriftsintern opplæring gjelder for 13 uker, og vi vil i løpet av denne tiden jobbe med å få barneparkeringen permanent. Rana kommune står som kursarrangør, og Maurtua står for den praktiske gjennomføringen."

(Kilde: Rapport fra Maurtua)

I rapporten fra Maurtuas drift i perioden 1.9. -83 til 1.5. -84 nevnes også en del andre planer og prosjekter. To prosjekter - reklametegning og praktisk hjelp til lag og foreninger - kom i gang ved hjelp av ekstraordinære sysselsettingsmidler. De varte imidlertid bare kort tid og ble prioritert sist i kommunens fordeling av sysselsettingsmidlene. Et prosjekt som skulle dreie seg om matlaging, baking og hjelp til eldre kom heller ikke i gang. Maurtua søkte i februar 1984 om å få benytte ordningen med bedriftsintern opplæring til kurs i møbeltapetsering/reparasjon av gamle møbler og tekstilforming. Også disse prosjektene var utradisjonelle og måtte behandles i Kommunal- og Arbeidsdepartementet før de ble godkjent som prøveprosjekter.

Tekstilverkstedet og møbeltapetseringsverkstedet sysselsetter samlet 10-12 personer. De ble finansiert gjennom 13-ukerskurs fra september til desember og deretter gjennom sysselsettingsmidler i tre måneder. Bakgrunnen for tekstilverkstedet var ønsket om å gi noen av de ledige som hadde utdanning i vev og søm fra yrkesskolen, et tilbud om praksis og videre opplæring. Tekstilverkstedet produserer for salg til private og til institusjoner - blant de som har gitt verkstedet oppdrag er forretninger i Rana og Nordland Teater. En del av bakgrunnen for møbeltapetseringsverkstedet er at mange etterhvert reagerer mot "kjøp-og-kast"-mentaliteten. Mange ønsker å ta vare på og sette i stand gamle gjenstander - blant annet møbler. Maurtuas møbeltapetseringsverksted har hatt mange oppdrag - blant annet fra institusjoner - og mye tyder på at det er et behov for et slikt tilbud.

Maurtua er et prøveprosjekt og det er ikke klart hva som vil skje med prosjektet og de virksomhetene som er etablert i tilknytning til det. Hvorvidt prosjektet kan bli et mer varig tilbud vil blant annet avhenge av evalueringen av virksomheten. Driften av Maurtua vil fortsette ut i 1986, men det er planlagt å dele opplegget i to. Man sikter mot å knytte kursvirksomheten sterkere til tiltakssjefen i kommunen og til arbeidskontoret, mens resten av virksomheten vil bli knyttet til fritidsklubbene. Maurtua har en rekke resultater å vise til, men driften

har også medført problemer. For Maurtua har det vært problematisk at man manglet lokaler for de sosiale og kulturelle aktivitetene som opprinnelig var planlagt. Et annet problem har vært at slike utradisjonelle prosjekter ikke "passer inn" i forhold til kommunale etater og offentlige finansieringsordninger. Dette har medført mye arbeid med møtevirksomhet og søknader til en rekke forskjellige offentlige instanser. Maurtuas prosjekter har ligget på siden av hva som kunne godkjennes lokalt, - flere av dem måtte godkjennes sentralt i departementene før de kunne settes ut i livet. Prosjektet har fått støtte fra både lokalt og sentralt hold, men saksbehandlingen har vært tungvint og det har vært vanskelig å planlegge virksomheten. Et annet problem er den vekslende prioritering prosjektet har fått i kommunen i forbindelse med tildeling av sysselsettingsmidler. Maurtua har hatt problemer med å planlegge driften fordi man ikke visste hvor man ville havne på listen over prioriterte tiltak. Som vi har vært inne på ble barneparkeringsprosjektet satt i verk ved hjelp av sysselsettingsmidler høsten 1983, men prioritert lavest blant de tiltakene kommunen ville sette i gang neste halvår. Sysselsettingsmidlene har vært en ujevn og lite forutsigbar finansieringskilde. Dette er en erfaring som trolig gjelder en rekke slike nye tiltak: Sysselsettingsmidler har flere steder vist seg som mulige finansieringskilder for oppstarting av nye prosjekter selv om det senere viser seg vanskelig å etablere mer varige virksomheter ved hjelp av slike midler.

Fiskeriutvikling i Bø i Vesterålen.

Fiskeriprojektet i Bø er også nytt og utradisjonelt i sysselsettings-sammenheng. Dette er grunnen til at vi nevner det her - selve prosjektet har lite med kultursektoren å gjøre. I Bø kommune har man tatt utgangspunkt i fisket som en lokal ressurs i tiltaksarbeidet. Kommunen forsøker her å tenke nytt innenfor en tradisjonell næring. Situasjonen for fiskebrukene har tidligere vært forholdsvis stabil; man har tidligere ikke følt noe stort behov for nytenking. Kommunen forsøker nå å få satt i gang slike utviklingsprosjekter. Utgangspunktet for dette arbeidet var først å definere de lokale ressurser. Det store potensial som er knyttet til havbruk og fiske sto her sentralt. I denne sammenheng forsøker man i tillegg å utvikle en plan for å trekke flere turister til kommunen. En storslått natur sammen med tilbud knyttet til havfiske og ferskvannsfiske, kan bli viktige tilbud i forbindelse med økt satsing på turisme.

Kommunen har her tatt utgangspunkt i en lokal ressurs - et vassdrag som nå ligger brakk, men som tidligere har vært rike fiskevann. Samtidig har man brukt sysselsettingsmidler til å knytte til seg kompetanse utenfra. En ferskvannøkolog er engasjert for å kartlegge mulighetene for å utvikle vassdraget.

Prosjektet er også tenkt som en mulig binæring for grunneierne. Om prosjektet ikke skaper nye arbeidsplasser direkte, kan det likevel få betydning for utviklingen av kommunens profil. I den grad kommunen bygger opp kompetanse på feltet havbruk og akvakultur, kan kommunen også bli aktuell som en base for konsulentvirksomhet i regionen. I tillegg til at fiske utgjør en hovednæringsvei i kommunen, har satsingen på fiske i forbindelse med turisme også en kulturhistorisk side - også tidligere har Vesterålen vært et reisemål for turister. Også et annet utviklingsprosjektet kommunen har satt i gang ut fra lokale ressurser har en slik bakgrunn: Mulighetene for bergverksdrift i kommunen er tidligere beskrevet i en gammel bygdebok, men det foreligger få undersøkelser. Kommunen forsøker nå å bruke sysselsettingsmidler for å foreta en bedre kartlegging.

Vassdragsprosjektet i Bø er spesielt også fordi det er et prosjekt på kommunenivå. Bø er trolig den eneste kommune i landet som har prøvd ut et slikt prosjekt. Vanligvis gjøres dette på f. eks. universitetsnivå eller fylkesnivå. Selv om det er kommunen som står for arbeidet har man også vært avhengig av støtte utenfra til de kompetanse-baserte spesialprosjektene. I forbindelse med fiskeri-prosjektet har kommunen samarbeidet med nabokommunen og med faglige instanser som Fiskerikonsulenten i Nordland, og Lofoten og Vesterålen Laksestyre.

I forhold til vårt tema har disse prosjektene betydning først og fremst for organisering av tiltaksarbeidet. Tiltaksarbeidet i Bø er et eksempel på at det er mulig for en liten kommune å sette i gang større prosjekter gjennom å kombinere utgangspunktet i lokale ressurser med innhenting av kompetanse utenfra.

3. 3. 5 Oppsummering av noen erfaringer.

I dette forprosjektet har vi sett på erfaringene i bare tre kommuner,

vi kan derfor ikke trekke mange generelle konklusjoner. Vi kan likevel innenfor rammene av forprosjektet peke på forhold som har vist seg å være sentrale i det lokale tiltaksarbeidet. Dette gjelder sysselsettingsarbeidet generelt, men er særlig aktuelt for de utradisjonelle prosjektene. For større og mer utradisjonelle tiltak, der ekstraordinære sysselsettingsmidler har utgjort en del av finansieringsgrunnlaget, har følgende tre forhold vist seg å være viktige:

- 1) Det er viktig å ta utgangspunkt i lokale forutsetninger og lokale ressurser. Dette kan være alt fra naturgrunnlag til lokale kulturtradisjoner, det kan være kommunens eget apparat, eller lags- og foreningslivet i kommunen.
- 2) Nye samarbeidsformer er ofte nyttige. Dette kan gjelde innad i kommunen mellom etatene, og det kan gjelde mellom kommunen og lag og foreninger, og mellom lag og foreninger.
- 3) Kombinasjon av flere typer finansiering er ofte nødvendig, og i mange tilfelle mulig. Eksempler her kan være kombinasjon av sysselsettingsmidler med innsats fra kommunen, med andre typer av offentlige støtteordninger, med dugnadsinnsats og midler fra lag og foreninger.

Kommunene har brukt sysselsettingsmidler innen kultur- og fritidssektoren i ulikt omfang. Førde kommune er blant de kommuner som har brukt en forholdvis stor andel av midlene innen kultursektoren. Vi skal i denne oppsummeringen av noen problemstillinger bruke Førde som hovedeksempel. I Førde gikk over halvparten av midlene til denne sektoren i 3. og 4. kvartal i 1984. Dette er imidlertid ikke uttrykk for noen fast fordeling av midlene eller noen fast prioritering av kultursektoren i sysselsettingssammenheng. I 1. og 2. kvartal 1984 gikk 6 månedsverk til utarbeider ved Førdehuset, midlene ble ellers brukt innen husutbedring, veianlegg og barnehager. I 1985 vil sysselsettingsarbeidene igjen i større grad bli knyttet til tekniske anlegg. Det

skjer en stadig bevegelse i innretningen av tiltakene. Satsingen innen kultur- og fritidssektoren i 3. og 4. kvartal i 1984 var spesielt stor blant annet fordi kommunen satte svært mye inn på å få satt i gang arbeidet med det kombinerte skytter- og alpinanlegget.

Resultatene fra arbeidet med ekstraordinær sysselsetting i Førde er ikke bare at kommunen har fått utført nødvendig vedlikeholdsarbeid og forefallende arbeid. Det er også skapt eller lagt grunnlag for nye varige tilbud innen kultur- og fritidssektoren. Det innsamlings- og registreringsarbeidet som er blitt drevet i samarbeid med Sunnfjord Museum og Sogenemda har skapt et nytt kulturtilbud. Dette var arbeid som det hastet å få utført. Materialet vil blant annet være til stor nytte når kommunens bygdebok skal skrives. Arbeidet som er gjort kan også legge grunnlaget for videre innsamlings og registreringsarbeid. Kommunens engasjement i arbeidet med skytter- og alpinanlegget har utløst byggingen av et stort nytt fylkesanlegg innen fritidssektoren. I begge disse tilfellene har sysselsettingsmidlene utløst nye varige tilbud innen kultur- og fritidssektoren. Men det er ikke foreløpig skapt nye varige arbeidsplasser innen kulturområdet ved hjelp av sysselsettingsmidlene.

I Førde har man satset på sysselsetting innen kultursektoren i en større grad enn hva som er vanlig. Også de "ordinære" sysselsettingsmidlene er brukt til slik satsing. Mesteparten av virksomheten innen kultur- og fritidssektoren var likevel knyttet til midlene fra "Sunnfjordspakken" (100% statlig finansiering) og (blant annet) midler fordelt gjennom fylkeskommunens kulturetat.

I Førde var samarbeidet med lag og foreninger som idrettslaget og Sogenemda en viktig ressurs i sysselsettingsarbeidet. Dette samarbeidet er man også innstilt på å bygge ut videre. I begge tilfelle var det lagene som først tok initiativet og kontaktet kommunen. At Førde kommune har en egen kulturadministrasjon, har vært av betydning for sysselsettingsarbeidet. Likevel er det ordføreren, kontorsjefen og teknisk etat som innen kommunen har utgjort hoveddrivkraftene bak arbeidet med mange av prosjektene. Videre henvendte alpingruppen og skytterlaget seg direkte til kommunen uten å gå veien om kulturetaten i forbindelse med anlegget i Kråkenes-marka. Man hadde knapp tid til planleggingen og ventet ikke på en prioritering fra kulturetatens side.

Førde kommune har vist en "pågående" holdning i sysselsettingsarbeidet, dette gjelder både lokalt og i forhold til sentrale myndigheter. Det er likevel flere problemer forbundet med slik satsing på store prosjekter. Dette bør nevnes samtidig som vi påpeker at dette er tiltak som kan skape varige nye tilbud i lokalsamfunnet. Det har også vist seg mulig å "sy sammen" slike prosjekter, blant annet ved hjelp av sysselsettingstiltakene.

En satsing på større prosjekter ved hjelp av sysselsettingsmidler kan være risikofyllt av den enkle grunn at sysselsettingstiltakene er midlertidige og forholdsvis raskt kan skjæres ned eller falle bort. En slik sårbarhet opplevde man i Førde sommeren 1984 da det var på tale å redusere bevilgningene fra "Sunnfjordpakken". Dette kunne også ha resultert i at anleggene ble stående halvferdige. En løsning i et slikt tilfelle kunne være at kommunen gjorde større bruk av maskiner for å få gjort ferdig selve prosjektet. Dette ville kunne gjøre at prosjektet kunne gjennomføres, men da med risiko for at kommunen ikke ville oppnå den sysselsettingseffekten (antall månedsverk) som var en forutsetning for de midlene som ble bevilget og benyttet. Det kunne videre bli et problem at uferdige sysselsettingsprosjekter skapte inntrykk av at sysselsettingstiltak er en form for nødsarbeid der det var av mindre betydning om prosjektene ble fullført eller ikke.

En rekke erfaringer viser at det er mulig å utløse større prosjekter ved hjelp av forholdsvis begrensede midler. Men de praktiske problemene med å administrere og planlegge er mange. De erfaringer som gjøres nå vil også være viktige fremover -ikke bare når det gjelder de muligheter som finnes, men også når det gjelder begrensningene. Det ble f. eks. lagt vekt på kommunenes rolle i forbindelse med fremtidige sysselsettingstiltak i en vurdering Fylkesarbeidskontoret i Sogn og Fjordane laget i sammenheng med mulig nedskjæring i den statlig finansierte "Sunnfjordpakken". Det ble her nevnt at selv om det i informasjonen og tiltaksbrevene til kommunene ble tatt klare forbehold om at prosjektene kunne bli avbrutt, ble det likevel skapt forventninger om at arbeidene skulle gjennomføres som planlagt. Om anleggene ble stående uferdige, ville det ikke bare bli oppfattet som dårlig samfunnsøkonomi, det ble også lagt vekt på at det senere kunne bli vanskelig å motivere kommunene til liknende ekstraordinær innsats i sysselsettings-

sammenheng.

Også i Bø kommune har man satset mye på større utradisjonelle prosjekter i sysselsettingsarbeidet. Problemet kan igjen være at en satsing som går utover kortsiktige og midlertidige tiltak vil være avhengig av planlegging på lenger sikt. I Bø hadde den engasjerte sysselsettingslederen en viktig funksjon i kommunens sysselsettingsgruppe, men siden han selv var engasjert via sysselsettingsmidler, oppsto det etter 10 måneder en situasjon hvor han etter regelverket måtte ha et opphold på 3 mnd. før han evt. kunne ta opp arbeidet i sysselsettingsgruppen igjen.

Selv om sysselsettingsarbeidet i de tre kommunene var organisert på forskjellige måter, var det sentraladministrasjonen som var den sentrale part i opplegget av sysselsettingsarbeidet. Kultursektoren er som vi skal komme inn på i neste kapittel, en forholdsvis ny og ujevnt utbygget sektor i kommuneadministrasjonen. Det avspeiler seg også i den rolle kulturadministrasjonen spiller i det kommunale sysselsettingsarbeidet, og i den rolle den kan spille i fremtiden.

Vi har allerede pekt på at ved hjelp av sysselsettingsmidlene har mange kommuner fått utført mye nødvendig arbeid også innen kultursektoren. Likevel er det grunn til å peke på at sysselsettingstiltak som i tillegg har som målsetting å skape mer varige arbeidsplasser innen kultur- og fritidssektoren, oftest vil måtte begynne som forsøksprosjekter. De krever samordning og planlegging - og ikke minst tid. Om man innen en kommune ønsker å sette i gang slike prosjekter ved hjelp av sysselsettingsmidler, er man avhengig av at kommunen prioriterer slike prosjekter. Man vil også være avhengig av en forholdsvis konstant prioritering fra kommunens side. Om dette ikke skjer, kan det skape problemer for kulturadministrasjonen i en rekke kommuner. Blant prosjektene vi har kommentert ovenfor, kan Maurtuaprojektet i Rana være et eksempel på at vekslende prioritering fra kommunens side kan vanskeliggjøre planleggingen.

Kap. 4 KULTUR OG SYSSELSETTING - NOEN VIDERE PROBLEMSTILLINGER

4. 1 Innledning - konferansen om kultur og sysselsetting.

Konferansen inngikk som en egen del av forprosjektet. Noen av de mest sentrale innledningene fra konferansen er samlet i en egen rapport som er utgitt i bokform. Innledningene tar for seg en rekke tema som vil bli sentrale i den videre debatt om kultur og sysselsetting. Vi skal ikke kommentere dem her, bare henwise til konferanserapporten "Kultur mot Arbeidsløshet".

Konferansen samlet om lag 450 deltakere fra hele landet. Deltakerene kom fra fylkene og kommunene, fra kulturetater og arbeidsmarkedsetater, fra interesseorganisasjonene og departementene. Blant deltakerene var også politikere, forskere, kulturarbeidere og folk med praktisk erfaring fra forskjellige former for tiltaksarbeid. I følge deltakerlisten var 105 kommuner, 15 fylker, 9 distriktsarbeidskontorer og 10 fylkesarbeidskontorer representert på konferansen.

Konferansen var bredt anlagt. Formålet med den var å få satt i gang en handlingsorientert diskusjon med utveksling av erfaringer, ideer og kunnskap om forholdet kultur og arbeid, og i tillegg få i stand en dialog mellom de forskjellige miljøer som var engasjert både i problemstillingene og det praktiske arbeidet med temaet kultur og sysselsetting. Formålet med konferansen var videre å presentere eksempler på sysselsettingstiltak innen kultursektoren. To forskjellige prosjekter som på hver sin måte pekte ut over midlertidig sysselsetting ble presentert gjennom egne informasjonsstands og mer uformelle innledninger i mindre seminarer. Disse prosjektene var:

- Nærmiljøprosjektet på Melbu i Vesterålen
- Videoverkstedet i Akershus - "Video A"

Presentasjon av Nærmiljø-prosjektet på Melbu finnes i konferanserapporten "Kultur mot Arbeidsløshet", s.79-85. Video-A er beskrevet i Lars Hauges innlegg i samme rapport s.88 og i Jørn Teigstads rapport om fylkers og kommuners bruk av ekstraordinære sysselsettingsmidler i kultursektoren, s.32-33. (Ungdommene som er sysselsatt gjennom Video-A -prosjektet var tilstede på konferansen. Med utgangspunkt i konferansen

laget de et videoprogram på ca. 20 minutter.)

Målsettingen med konferansen var å sette søkelyset på generelle problemstillinger knyttet til kulturpolitikk og arbeidsmarkedspolitik, og å ta opp erfaringene med lokale tiltak og prosjekter. Koblingen mellom kultur og sysselsetting medførte kontakt med en rekke forskjellige interessegrupper og en rekke forskjellige instanser. Disse hadde dels sammenfallende og dels forskjellige perspektiver, interesser, målsettinger og strategier. For nærmere dokumentasjon kan det her vises til rapporten fra konferansen. Her skal vi bare kort peke på noen forhold. Oversikten nedenfor ble laget under forberedelsene til konferansen. Vi ble da kontaktet av en rekke personer og grupperinger som kom med forslag og forespørsler til temaet og programmet for konferansen. Vi kunne ikke følge opp alle innenfor det opplegget som var laget, men vi hadde likevel behov for en viss "oversikt" mht. de forskjellige grupperingene. Denne oversikten er kun et stikkordmessig oppsett som gir et overblikk over noen av de interesser som var involvert i forbindelse med temaene for arrangementet:

KULTUR

OFFENTLIG POLITIKK, FORVALTNINGS- ENHETER	Fagdepartement for kultursaker, -KVD, KD, Miljødept.	Kunstnerorg., kulturorg., lag, foreninger.	UTØVERE, ANSATTE, SYSSELSATTE
	Fylker, kommuner, kulturadm.	Kunstnere, Kulturarbeidere.	
	Arbeidsmarkeds- myndighetene sentralt / lokalt, KAD, Arbeidsdir. Arbeidskontorene.	Midlertidig sysselesatte. Arbeidsledige grupper.	

SYSSELSETTING

4. 2 Sysselsettingstiltak og sysselsatte.

En påstand om ekstraordinær sysselsetting innen kultursektoren har vært denne: "kultursektoren gir meningsfull midlertidig sysselsetting for arbeidsledige". Denne påstanden er blant annet blitt fremhevet av representanter for kulturetatene. En fortolkning kan være at ekstraordinær sysselsetting i kultursektoren gir mer meningsfull sysselsetting enn tilsvarende sysselsetting innen andre sektorer.

Vi vet imidlertid lite eller ingenting om det er tilfellet. Det finnes for lite materiale som tar utgangspunkt i de sysselsattes situasjon. De ekstraordinære sysselsettingstiltakene har økt betydelig i omfang siden 1983. Det er også sannsynlig at et betydelig antall mennesker i perioder vil være sysselsatt ekstraordinært i tiden fremover. I februar 1985 var 41 000 personer sysselsatt gjennom arbeidsmarkedstiltakene. Det ble i 1984 bevilget ca. 2,5 milliarder kroner til arbeidsmarkedstiltak totalt. I 1985 er det satt av ca. 2,7 milliarder kroner til slike tiltak. Både summene som brukes på denne måten, og de arbeidslediges interesser, tilsier videre forsknings- og utredningsarbeid.

Dette er også viktig fordi man på flere hold er blitt opptatt av å finne frem til mer kreative måter å bruke midlene enn passiv trygdeutbetaling. I 1984 ble det utbetalt ca. 3 milliarder kr. i arbeidsledighetstrygd.

Det skulle altså være behov for undersøkelser som tar utgangspunkt i hvordan de sysselsatte sely opplever sin situasjon som deltakerere i ekstraordinære sysselsettingstiltak. Videre er det behov for undersøkelser som nærmere belyser effektene av denne type sysselsetting.

Det er liten grunn til å hevde uten videre at den type ekstraordinær sysselsetting vi idag finner innen kultursektoren skulle være mer meningsfull for de arbeidsledige enn tilsvarende sysselsetting innen andre sektorer. Det kan være viktig å fastholde dette som et utgangspunkt, fordi mulighetene og begrensningene som gjelder midlertidig sysselsetting generelt, i hovedsak også gjelder midlertidig syss-

elsetting innen kultursektoren. De sysselsatte innen kultursektoren utfører i hovedsak samme typer av arbeid som sysselsatte innen andre sektorer - dvs. forefallende arbeid og vedlikeholdsoppgaver. Reparasjonsarbeid kan være meningsfylt arbeid så godt som noe - men det blir neppe mer meningsfylt om det utføres på et museum og ikke på fylkesveien. Eller for å sette det på spissen: Er det mer meningsfylt å blåse trompet for de eldre enn å pleie dem?

Innenfor rammene av dette forprosjektet har det ikke vært mulig å gjøre en egen intervjuundersøkelse blant deltakerne på tiltakene. Arbeidet med problemstillingene knyttet til temaet kultur og sysselsetting har imidlertid vist at en slik undersøkelse hadde vært nyttig. Selv om arbeidsoppgavene innen kultursektoren i hovedsak er de samme som innen andre sektors tiltaksarbeid, finnes det også en rekke varierte arbeidsoppgaver. Noen av dem er også knyttet spesielt til kulturarbeid. Selv om vi ikke har kunnet foreta noen omfattende undersøkelse av de sysselsattes erfaringer, har vi likevel snakket med en del sysselsatte innen kultursektoren i kommunene. Noen av dem hadde erfaring fra andre tiltak og vurderte kulturtiltakene som mer positive enn andre typer tiltak. Dette er imidlertid inntrykk fra noen få tilfeldig valgte personer og ikke uttrykk for noen systematisk undersøkelse. Sysselsettingskontoret i Oslo har også erfart at en del ungdommer finner sysselsettingstiltakene innen kultursektoren såvidt positive at de ønsker seg tilbake til disse etter at tiltaksperioden er over. Dette kan også være problematisk fordi man vet for lite om hva slags muligheter til mer varig sysselsetting som vil finnes innenfor kultursektoren.

For dem som er sysselsatt er det trolig det midlertidige ved tiltakene som kan svekke opplevelsen av mening og trygghet. En viktig forutsetning for at tiltakene skal virke meningsfulle for deltakerene er videre at de kan styrke mulighetene for å komme over i mer varig arbeid.

Spørsmål som vil være viktige i denne sammenheng er blant annet spørsmål om i hvilken grad sysselsettingstiltakene virker kvalifiserende og integrerende i forhold til arbeidslivet forøvrig. Blir det lettere å få arbeid etter å ha vært på tiltak? Kan sysselsettingstiltakene etter hvert komme til å virke stigmatiserende for deltakerne? I hvilken grad

teller tiltaksarbeidet når det gjelder praksis og ansiennitet i forhold til regulære stillinger? I hvilken grad støtter tiltaksarbeidet mot profesjonsinteresser? Er profesjonsinteressene for sterke?

Dette er spørsmål som det har ligget utenfor rammene av dette forprosjektet å besvare. Det dreier seg imidlertid om problemstillinger som det vil være viktig å belyse - ikke bare i forhold til ekstraordinær sysselsetting innen kultursektoren, men også for slik sysselsetting i andre sektorer. En vurdering av sysselsettingstiltakene bør bygge på flere distinksjoner. Man bør undersøke nærmere de ulike målsettingene med tiltakene og konsekvensene av dem i forhold til målsettingene. Det kan skilles mellom målsetting og konsekvenser i forhold til den enkelte arbeidsledige og for kommunen og lokalsamfunnet. Vi vet at sysselsettingstiltakene har skapt verdifulle nye kulturtilbud i lokalsamfunnene og kommunene, men vi vet lite om hva slags konsekvenser tiltakene har hatt for dem som har vært sysselsatt.

Vi skal kommentere noen slike problemstillinger i forbindelse med ekstraordinær sysselsetting innen kultursektoren. Vi skal ta utgangspunkt i tre problemstillinger som foreløpig har fått liten oppmerksomhet:

- Det kan stilles spørsmålstegn ved om omfanget av midlertidig sysselsetting innen kultursektoren nå er mindre enn hva man har antatt.
- Vi kan stille spørsmålstegn ved om kultursektoren egentlig har spesielle behov for slik sysselsetting.
- Vi vil også ta opp spørsmålet om kultursektoren kanskje er uegnet for midlertidige sysselsettingstiltak.

Er omfanget av midlertidig sysselsetting innen kultursektoren mindre enn antatt?

Det finnes ingen samlet oversikt over hvordan tiltaksmidlene brukes innen de forskjellige sektorene. Det finnes heller ingen god oversikt over fordelingen mellom sektorene i kommunene. Slik oversikt blir like-

vel i en viss utstrekning laget på fylkesplan. Arbeidskontorene registrer i hovedsak bruk av sysselsettingsmidler i kommunene etter arbeidsoppgaver. Som vi har sett finnes det sektorvise fordelinger av de fylkeskommunale sysselsettingsmidlene. Det finnes statistikk som viser fordelingen på arbeidsoppgaver som også finnes innen kultursektoren, men kulturarbeid er ikke med i disse oversiktene. Sysselsettingstiltakene registreres etter følgende arbeidsoppgaver:

- helse og sosialarbeid
- administrasjonsarbeid, kontor og bibliotekarbeid
- undervisningsarbeid
- vaktmesterarbeid
- oppryddings- og parkarbeid
- bygge- og anleggsarbeid
 - a) vedlikehold og reparasjoner
 - b) mindre anlegg (fortau, gangvei o. l.)
 - c) andre bygg/anleggsarbeid
- annet

Når det gjelder kulturarbeid er det her bare bibliotekarbeid som er nevnt, og da i samme kategori som administrasjonsarbeid og kontorarbeid. Andre typer kulturarbeid faller inn under kategorien "annet". Sysselsettingstiltakene innen kultursektoren i kommunene har bestått i både kontorarbeid, undervisningsarbeid, vaktmesterarbeid, oppryddingsarbeid og bygge- og anleggsarbeid. Men det er ikke ut fra denne statistikken mulig å se hvilke kommunale sektorer tiltakene er rettet inn mot. Vi vet derfor heller ikke hvor stor andel av de ekstraordinære sysselsettingsmidlene som brukes innen kultursektoren i kommunene pr. i dag.

Den eneste kartleggingen som her er gjort er den tidligere refererte FAFO-undersøkelsen til Jørn Teigstad. Denne viste som nevnt at pr.1.5. 1984 ble omlag 10% av midlene under kap. 524 - enkeltarbeidsplasser i offentlig virksomhet og "kommuneprogrammet"- brukt innen kultursektoren. Dette ble tolket som en stor andel i forhold til kultursektorens ordinære andel av de kommunale og fylkeskommunale budsjettene. Vi vet at det kommunale sysselsettingsprogrammet ("februarpakken") kom overaskende på kommunene. Kommunene hadde liten tid på seg til å finne fram til egnede prosjekter. I denne situasjonen var kulturetatene tidlig ute med å foreslå kortsiktige sysselsettingstiltak. De hørte ikke til de sektorene i fylkene og kommunene som tradisjonelt hadde blitt høyt prioritert. De hadde blant annet på grunn av dette liggende mange uløste oppgaver og planer som ikke tidligere kunne realiseres. Sysselsettingsprogrammet ble videre lansert som et midlertidig og kortsiktig tiltak

og de andre sektorene var flere steder trolig mer avventende enn kultursektoren. I Nordland fylkeskommune ble om lag en tredjedel av de ekstraordinære arbeidsplassene lagt til kultursektoren i 1983. I Sogn- og Fjordane ble om lag halvparten av de ekstraordinære sysselsettingsmidlene i regi eller under tilsyn av fylkeskommunen brukt innen kultursektoren.

Teigstads undersøkelse behandler fylkene og kommunene samlet når omfanget av ekstraordinær sysselsetting vurderes. Han kom fram til at antallet personer på tiltak innen kultursektoren pr. 1. 5. 1984 utgjorde om lag 10% av alle på tiltak under kap. 524. Dette tallet kan imidlertid ikke brukes til å si noe generelt om aktiviteten i kommunene eller fylkene hver for seg. Da den gjeldende ordningen med ekstraordinære sysselsettingsmidler ble innført i 1983, arbeidet særlig en del fylkeskultursjefer aktivt for at tiltakene skulle bli lagt til kultursektoren. Dette går blant annet frem av innleggene i konferanserapporten "Kultur mot Arbeidsløshet". Det kan derfor tenkes at aktiviteten innen kultursektoren innen kommunene var langt lavere enn hva som antydes gjennom den generelle fordelingen. Det kan også tenkes at en del av de tiltakene som er oppgitt av de kommunale kulturetater dreier seg om tiltak som er finansiert gjennom fylkeskommunens sysselsettings tiltak, slik at antallet faktisk var lavere enn det samlede resultat viste. Vi har forsøkt å sjekke dette for noen kommuner. Selv om vi har funnet noen slike tilfeller av mulig "dobbel"-telling, tyder ikke de stikkprøvene vi har tatt på at dette var særlig utbredt. En annen måte å sjekke fylkeskommunenes innvirkning, er å undersøke hvor mange av tiltakene som ble oppgitt som fylkeskommunale og se dette i forhold til det samlede antall tiltak innen hvert fylke. Vi har gjort dette i kap. 2 i denne rapporten. Med de forbehold som ble tatt angående dette tallmaterialet, var hovedinntrykket at det var forholdsvis stor variasjon både i kultursektorens andel av tiltakene innen hvert fylke og når det gjaldt spørsmålet om hvor mye av aktiviteten som foregikk i regi av fylkeskommunens kulturetat. Denne nye inndelingen ga sterkt utslag for de fylkeskommuner som har vært aktuelle i denne rapporten, nemlig Sogn- og Fjordane og Nordland. I disse fylkene var om lag halvparten av de oppgitte tiltakene innen kultursektoren i regi av fylkeskommunen (i Nordland var 56% av tiltakene fylkeskommunale, tilsvarende tall for Sogn- og Fjordane var 48%). Dette er tall som også er interessante i sammenheng med spørsmålet om kultursektorens rolle i sysselsettingsarbeidet. Samlet var nesten halvparten av

sysselsettingstiltakene innen kultursektoren tiltak i regi av fylkeskommunene. Vi fant her variasjon mellom fylkene. Materialet viser også stor variasjon i aktiviteten mellom kommunene. Likeledes tyder opplysninger fra Teigstads materiale, og erfaringer fra de kommuneundersøkelser vi har gjennomført, på at det kan være stor variasjon over tid også når det gjelder aktiviteten innen hver enkelt kommune. Dette er forsåvidt i tråd med regelverket for sysselsettingstiltakene. Det illustrerer likevel at selv om sysselsettingsmidler kan muliggjøre oppstartingen av nye prosjekter, vil det ofte vise seg å være vanskelig å videreføre prosjektene. Siden det tar tid å sette i gang nye tiltak, vil man være avhengig av en forholdsvis konstant prioritering fra kommunens side.

En ny undersøkelse av bruken av sysselsettingsmidler innen kultursektoren i fylker og kommuner ville kunne gå nærmere inn på disse forholdene. Samtidig ville man kunne se om det var skjedd endringer i forhold til de resultater Teigstads undersøkelse viste.

Som vi har sett forsøkte man i Nordland fylkeskommune å styre sysselsettingstiltakene utenom helsesektoren i sterkere grad. Dette medvirker at utradisjonelle tiltak - blant annet innen kulturfeltet - vil kunne nå høyere opp på prioriteringslistene.

En rådmann har uttrykt seg omtrent slik om ekstraordinær sysselsetting innen kultursektoren: "- ekstraordinær sysselsetting kan passe bra for kultursektoren, for den er jo selv ekstraordinær..." Likevel kan noen forhold tyde på at kultursektorens andel av de ekstraordinære sysselsettingsmidlene nå er mindre enn den var da Teigstad gjennomførte sin undersøkelse.

Den svake økonomien i mange kommuner gjør at sysselsettingsmidlene etterhvert kan bli en betydelig ressurs for de kommunale sektorene. Kommunen må finansiere egenandelen over de ordinære budsjettene for å få utløst de statlige sysselsettingsmidlene. Dette tilsier at kommunen må prioritere bruken av sysselsettingsmidler. Det er også meningen med ordningen. Fra departementets side er det lagt vekt på at prosjektene skal være arbeidsintensive. Samtidig har det også blitt anført at en viss egenandel kan føre til at "de mest nyttige prosjektene blir

prioritert".

Det er ut fra dette grunn til å spørre om kultursektorens andel av sysselsettingstiltakene er blitt mindre etterhvert som de andre sektorene i kommunene er kommet sterkere med i sysselsettingsarbeidet. Vi har erfaringer fra noen kommuner som kan tyde på at dette er skjedd, selv om vi ikke kan trekke noen generelle konklusjoner.

Har kultursektoren spesielle behov for midlertidig sysselsetting?

Behovene og ønskene innen kultursektoren er de samme som i de andre kommunale sektorene - økte budsjetter og faste stillinger med kvalifiserte ansatte. Kultursektoren har likevel et stort behov for å få utført det arbeidet de sysselsatte idag gjør. Samtidig kom det klart fram på konferansen "Kultur mot Arbeidsløshet" at mange mente tiltakene ikke løste kultursektorens problemer.

En uttalelse fra institusjonshold kan også illustrere dette: "-her har jeg uten å vinne gehør stått på i flere år for å få 1 fast stilling til, og så får jeg plutselig 8 midlertidige som jeg knapt vet hvordan jeg skal få plassert..."

Fra kulturhold er det argumentert for at anvendelsen av midlertidig sysselsetting i kultursektoren har bidratt til å påvise store udekkede behov i kulturfeltet. Det virker neppe for sterkt å si at midlertidig sysselsetting har hatt en strategisk funksjon for kulturetatene: man har fått dokumentert de mange uløste oppgavene og kan argumentere for økte budsjetter og flere stillinger. Dette ble påpekt av flere på konferansen "Kultur mot Arbeidsløshet".

En slik argumentasjon kan imidlertid også andre sektorer bruke. Etterhvert som de øvrige sektorene i kommunene i sterkere grad kommer med i sysselsettingsarbeidet, vil de kunne anvende nøyaktig samme argumentasjon. Helse- og sosialvesenet vil f. eks. kunne få dokumentert at det finnes mange uløste oppgaver og udekkede behov. Vi vet lite om hvordan dette vil virke på sikt. Men det kan bli et paradoks at om man som ansvarlig for et museum eller et bibliotek ikke finner tilbudet om midlertidig sysselsatte tjenelig, kan man også risikere å stille svakere når det senere blir snakk om uløste oppgaver og behov for

faste stillinger.

Er kultursektoren uegnet for midlertidig sysselsetting?

Kulturadministrasjonen i kommuner og fylker er et resultat av kulturpolitikken i 1970-årene. Kjennetegnende for denne kulturadministrasjonen er at den er forholdsvis nyetablert samtidig som den på landsbasis er svært ujevnt utbygget. Vi kan illustrere dette ved hjelp av to undersøkelser.

Greta Billings undersøkelse "Kulturpolitikk og samfunnsforandring" tar utgangspunkt i den nye kulturpolitikken fra midten av 1970-årene. Den nye kulturpolitikken (jfr. St. prp. nr. 1, 1976-77) hadde som målsetting å skape "et kvalitativt rikere samfunn", "desentralisering" og "kulturelt demokrati". Dette var første gang Stortinget behandlet en samlet, offentlig kulturpolitikk. Billing trekker videre fram følgende grunner til at departementet omtalte kulturpolitikken som "ny":

- 1) kulturpolitikken skal være et integrert virkemiddel i den generelle samfunnsplanleggingen
- 2) kulturpolitikken skal desentraliseres fra staten til fylkeskommuner og kommuner
- 3) kulturpolitikken utvides til å omfatte nye områder som blant annet ungdoms- og idrettsarbeidet i tillegg til det tradisjonelle kulturområdet
- 4) kulturmidlene skal stimulere til økt kulturell aktivitet og nye tiltak.
- 5) kulturell egenaktivitet introduseres som en ny kvalitetsdimensjon ved vurdering av kulturell virksomhet; "aktivitetskvaliteten" framheves ved siden av "produktkvaliteten".

Undersøkelsen tar utgangspunkt i den statlige tilskuddsordning til kommunene fra 1975 til allment kulturarbeid. Det pekes på at departementet satset på både organisatoriske, finansielle og informative virkemidler for å gjennomføre den nye kulturpolitikken:

"Dette vil konkret si at alle fylkeskommuner og kommuner skal bygge ut en ny kulturadministrasjon som samordner det utvidete kulturområdet, med et folkevalgt kulturstyre som det sentrale organ. Et slikt kulturstyre er en forutsetning for å motta penger over den nye statlige tilskuddsordningen til allment kulturarbeid, som for kommunenes del ble gjort gjeldende fra 1976, og for fylkeskommunene fra 1976"

(Billing: 1978, s. 15)

Billing argumenterer for at tilskuddsordningen var et effektivt virke-

middel for gjennomføringen av den nye kulturpolitikken: "På kort tid, to-tre år, har fylkeskommuner og kommuner omorganisert sin kulturadministrasjon. Tilskuddsordningens løfte om penger har utrettet mer enn lover og påbud erfaringsmessig hadde kunnet gjøre." (Billing 1978, s.16) I det spørreskjemaet som undersøkelsen bygger på, ble det blant annet stilt spørsmål om hvilke kulturorganer kommunene ville få fra 1. januar 1976. Av svarene fra de 213 kommunene som besvarte spørsmålet gikk det frem at 117 ville oppnevne et kulturstyre, 7 ville bare utbygge administrasjonen, 88 kommuner ville både få kulturstyre og administrasjon. Det ble altså opplyst at 96% av kommunene som svarte ville få et kulturstyre, mens 44% ville få en kulturadministrasjon fra 1976. (Billing 1978, s. 45) Disse opplysningene kan tolkes som indikatorer på at omorganiseringen av kulturadministrasjonen i kommunene hadde gått raskt.

Selv om mange kommuner i løpet av 1970-årene fikk en egen kulturadministrasjon, er det fortsatt mange mellomstore og mindre kommuner som står uten kulturadministrasjon. Senere undersøkelser viser at et flertall av de mindre kommunene og mange av de mellomstore mangler kulturadministrasjon. Per Mangset viser i sin bok "Kultursekretæren - mellom byråkrat og profesjon" at selv om det mønsteret for utbygging av lokale kulturadministrasjoner sentrale myndigheter la opp til i kulturmeldingene i hovedsak er blitt fulgt opp, så har utbyggingen av slike kulturadministrasjoner på langt nær fått det omfang som var målsettingen. (Mangset 1984, s. 87.)

Av Mangsets undersøkelse går det fram at hele 40% av kommunene ikke hadde opprettet egen kulturadministrasjon og at i 16% av kommunene utgjorde kulturadministrasjonen mindre enn en hel stilling. Selv om disse tallene er fra 1980, er de såvidt vi vet uttrykk for den siste kartlegging som er gjort av kulturadministrasjonens utbyggingsgrad. Tabellen nedenfor er hentet fra Mangsets undersøkelse:

Tab. 4.1 Antall tilsatte i kulturadministrasjonen. Både heltid og deltid. Tekniske stillinger, felt. arb. stillinger, renholdstillinger, fagpersonell i avgrensede/spesielle funksjoner ikke medregnet (dvs. kinotekn.personale, bibliotekar, klubbarbeider m. fl. Kulturamd. personell i kombinert full stilling regnet som hel stilling (f. eks. kinosjef/kultursekretær, kultursekretær/bibliotekar). K. sekr.-u.

Ingen kulturadministrasjon	40%
Mindre enn hel stilling	16%
1 hel stilling	23%
2-3 stillinger	16%
4 stillinger eller mer	5%
<hr/>	
Totalt	100%
N=	(335)

(Kilde: Per Mangset, 1984 s. 86)

Kulturadministrasjonen i fylker og kommuner er både forholdsvis "fersk" og forholdsvis lite utbygd. Når det gjelder vårt tema - kultur og sysselsetting - kan det ut fra dette argumenteres for at administrasjonen innen kultursektoren er mindre egnet til å administrere de ekstraordinære sysselsettingstiltakene enn hva tilfellet er for andre sektorer.

For dem som i dag arbeider i en lite utbygget kulturadministrasjon har sysselsettingsarbeidet medført betydelig merarbeid. Man får utført en rekke arbeidsoppgaver som er viktige for kultursektoren, men administrasjon av tiltakene og ikke minst opplæring av stadig nye sysselsatte for korte perioder, medfører belastninger. Særlig kan dette skape problemer de steder man bare har en halv fast stilling til å stå for opplæring av sysselsatte i full stilling.

Administrasjonen av tiltakene og prosjektene har etterhvert blitt en stor belastning både for kulturerstatene og institusjonene. Ofte settes ikke tiltakene i gang ut fra fylkets eller kommunens kulturplan, men ut fra hva det er praktisk mulig å få til på kort sikt. Dette kan passe inn i opplegget i kulturplanen, men om det gjør det er det ofte tilfeldig.

Også sett fra de sysselsattes synsvinkel kan det argumenteres for at midlertidig sysselsetting i kultursektoren kan være mindre egnet enn tilsvarende sysselsetting innen andre sektorer. Bakgrunnen kan her være den samme, nemlig at kultursektoren er forholdsvis ny og lite utbygget. Problemene kan gjelde manglende opplæringskapasitet samtidig som den opplæring som gis i mange tilfeller ikke er spesielt kvalifiserende i forhold til andre sektorer. Vi argumenterer andre steder i denne rapporten for verdien av de utradisjonelle og nye prosjektene som er satt i gang i regi av kulturetatene. Fordi man har vært opptatt av at sysselsettingstiltakene ikke skulle medvirke til konkurransevridning eller komme i stedet for ordinær virksomhet i kommunene, har kultursektoren vært særlig aktuell i forbindelse med nye prosjekttyper. Som vi har sett har man også bevisst forsøkt å "beskytte" andre og "tyngre" sektorer mot for stor bruk av sysselsettingsmidler. Dette var f. eks. tilfellet i Nordland fylke. Disse nye prosjektene har vist seg verdifulle for kultursektoren og de kan åpne for spennende muligheter på sikt. Men for den enkelte sysselsatte vil det på kort sikt ofte være av større interesse om tiltaket medfører økt kvalifisering i forhold til arbeidslivet generelt. Sysselsettingstiltakene er midlertidige og kortvarige. Regelverket legger ikke opp til at den sysselsatte skal være på et tiltak i mer enn 10 mnd., selv om prosjektet har lenger varighet.

4. 3 Utradisjonelle prosjekter med et videre perspektiv.

I hovedsak dreier sysselsettingstiltakene innen kultursektoren seg om kortvarige tiltak der de dominerende arbeidsoppgavene er forefallende arbeid og vedlikeholdsoppgaver. Kultursektoren har fått dokumentert at det finnes en rekke udekkede behov på flere forskjellige felter. Kultursektoren var også tidlig ute når det gjaldt å finne oppgaver som kunne egne seg som sysselsettingstiltak. "Problemet" - sett fra kulturetatenes side - blir blant annet at stillingene er midlertidige og at andre sektorer også har fått dokumentert sine behov.

Også i en slik sammenheng er de utradisjonelle prosjektene interessante for kultur og sysselsetting. Det finnes en rekke nye og utradisjonelle prosjekter som på forskjellige måter knytter an til kulturarbeid og til kultur- og fritidssektoren. Flere av dem er helt

eller delvis finansiert ved hjelp av arbeidsmarkedsmidler. De fleste er i en oppstartingsfase. Selv om disse prosjektene totalt sett er få, kan de vise seg å bli viktige både for etablering av nye kulturtilbud og i forbindelse med jobbskaping. Noen av prosjektene er etablert med tilknytning til kultursektoren, andre er etablert innen kultursektoren.

Et prosjekt som er interessant i denne sammenhengen er Yrkeserfaringsbedriftene i Oslo. Et annet interessant eksempel er "Husflid for salg"-prosjektet i Vesterålen.

4. 3. 1 Yrkeserfaringsbedriftene i Oslo. Bedriftsopplæring for ungdom.

Eldre arbeidstakere og ungdom møter ofte problemer på arbeidsmarkedet. De eldre kan gjennom bedriftsnedleggelse eller førtidspensjonering bli stilt utenfor arbeidslivet. Selv om de ønsker å bruke sin yrkeserfaring og arbeidsevne, har de ofte problemer med å komme inn i arbeidslivet igjen. For de eldre kan utstøting av arbeidsmarkedet være et problem, for de unge kan problemet være utestenging. Ungdom som mangler praksis og fagutdanning har også vansker med å komme inn i arbeidslivet. Mange får ikke erfaring fra yrkeslivet - og grunnen til at de ikke får slik yrkeserfaring er ofte at de ikke allerede har erfaring fra yrkeslivet.

Yrkeserfaringsbedriftene (YB) representerer et forsøk på å koble sammen disse to gruppene.

Initiativet til dette prosjektet ble tatt av engasjerte privatpersoner med en bakgrunn som ga prosjektet viktige kontakter utad. Det ble dannet en plangruppe med representanter for Oslo faglige samorganisasjon, Oslo og Akershus håndverk- og industriforening og Fylkesarbeidskontoret i Oslo og Akershus som deltakere. Planleggingen startet i 1980-81 og fra årsskiftet 1983-84 ble Yrkeserfaringsbedriftene etablert som en egen næringsdrivende stiftelse. Formålet med stiftelsen er:

1. Å arbeide for meningsfull sysselsetting av eldre og yngre arbeidssøkere.
2. Å etablere mindre produksjonsbedrifter som skal være et arbeidsfellesskap av eldre, erfarne yrkesutøvere i samarbeid med ungdom som sikter på å gå inn i arbeidslivet -og med særlig vekt på overføring av yrkeserfaring, kompetanse og ferdigheter fra eldre til

ynge.

3. Å virke for spredning av ideen om generasjonsbedrifter og liknende tiltak i samarbeid med kommuner, arbeidslivets organisasjoner og fylkesarbeidskontorer.

Yrkeserfaringsbedriftene etablerte i september 1984 en prøvebedrift på Vålerenga i Oslo. Bedriften hadde våren 1985 7 ansatte. Flere typer håndverk er representert. Blant de ansatte finnes møbeltapetserere, syere og folk med bakgrunn i grafiske fag. Det satses på å øke antallet ansatte gradvis til 12. Det er også planlagt å etablere flere liknende bedrifter.

Stiftelsen står for kontakt- og utviklingsarbeidet, undersøker markeds- og finansieringsgrunnlag, etc. Overskudd fra virksomheten skal brukes på utvikling og etablering av nye yrkeserfaringsbedrifter.

Yrkeserfaringsbedriftene har mottatt støtte til utviklingsarbeidet fra Sosialdepartementet, fra Sentrumsforeningen i Oslo, fra Formannskapet i Oslo (etableringslån) og fra Kommunal- og Arbeidsdepartementet (oppstartingsstilskudd). I tillegg var det nødvendig med egenkapital.

Høsten 1984 kom den første bedriften i gang. Ved årsskiftet hadde den 6 ansatte - 4 voksne som tidligere hadde vært langtidsledige og 2 ungdommer. Rekrutteringen av både eldre og unge arbeidstakere skjer i samarbeid med Arbeidsformidlingen. De ungdommene som rekrutteres til bedriften avlønnes ved arbeidsmarkedsmidler de tre første månedene. Det er da ordningen med bedriftsintern opplæring som benyttes. Dette er en prøveperiode og de unge får i løpet av denne perioden 67 kr. dagen. Etter 3 måneder får de tilbud om videre ansettelse i 9 måneder etter ordinær tariff lønn. De skal da lønnes av bedriftens produksjon. Det settes ingen betingelser ved ansettelse mht. tidligere arbeidsforhold eller tidligere skolekarakterer. Ungdommene kan være på bedriften i opp til ett år. Det inngår videre i planene at samarbeidet med Arbeidsformidlingen skal fortsette etter de unge har vært ett år i bedriften. I samarbeid med Skolesjefens kontor arbeides det også med et opplæringsopplegg. Dette vil ikke gi ferdig fagutdannelse, men kan sammen med arbeidserfaringen gjøre videreplassering lettere. Også de eldre arbeidstakerne lønnes via arbeidsmarkedsmidler den første tiden. Ordningen som benyttes her gjelder arbeidstilvenningstilskudd ved ansettelse av arbeidstakere over 60 år. Bedriften får dekket 75% av lønn

og sosiale utgifter i inntil 6 måneder og 40% i de 6 neste. Etter planene skal de eldre kunne fortsette i bedriften så lenge de måtte ønske. En av grunnene til at en ikke legger opp til at de unge skal være mer enn ett år i bedriften, er at tiltaket også er et sosialpolitisk tiltak for de eldre. Dette vil blant annet medføre at arbeidstempoet vil være lavere enn i arbeidslivet forøvrig. En regner med at i løpet av ett år vil ungdommene ha nok arbeidslivserfaring til at de stiller vesentlig sterkere på arbeidsmarkedet.

I de videre planene er det forutsatt at bedriftene skal være små. Det er etterhvert meningen at ca. halvparten av de ansatte skal være mellom 50 og 67 år, den andre halvparten mellom 16-20 år. Bedriftene må ha en viss størrelse for å kunne bære lønnskostnadene og kostnadene til investeringer, lokaler, markedsføring, administrasjon, etc. Det er beregnet at 6 voksne og 4 unge her utgjør et balansepunkt, og at når bedriften kommer i helårsdrift vil den kunne bli selvberende og gi overskudd med 8-10 voksne og inntil 10 unge. Ut fra den bemanningsplan som er laget vil bedriften ha en slik størrelse ved utgangen av 1985.

Det som gjør Yrkeserfaringsbedriftene spesielt interessant for temaet "kultur og sysselsetting" er ikke bare at man her legger vekt på å bygge opp bedrifter med et sosialt felleskap mellom ledige ungdommer og eldre samtidig som man forsøker å overføre fagkunnskap og yrkeserfaring til de unge.

Det er også interessant at virksomheten allerede har funnet fram til en nisje i markedet med tilknytning til organisasjonslivet innen kultur- og fritidssektoren.

I oppstartingsfasen har Yrkeserfaringsbedriftene innrettet produksjonen mot musikk-korpene i Norge. Markedsanalyser utført av Statens Teknologiske Institutt har vist at det i sammenheng med organisasjonslivet innen musikk finnes et interessant marked både for reparasjon og nyproduksjon:

"Musikkorps-bevegelsen i Norge teller 2200 korps. 1400 skolekorps har 125 000 medlemmer, og årsbudsjettet pr. korps er minst kr. 20 000. Av dette brukes ca. 40% til instrumenter og rekvisita som etuier for instrumenter, stativer, drillstaver, klyper og diverse.

Rekvisitaandelen beløper seg til gjennomsnittlig kr. 16 000 pr. korps, -altså et markedspotensiale på vel 22 millioner kr., som hittil dekkes

av import fra USA, Japan og Tyskland."

Bedriftens første produksjonsrekke er reparasjon av etuier for instrumenter. Av disse finnes det ca. 125 000 i bruk, og årlig behov for fornyelse er anslått til omkring 10%. Hittil har all fornyelse betydd nyinnkjøp. Her ligger prisen fra ca. kr. 500 for et klarinett-etui til ca. kr. 3 800 for et bass-etui. Våre kalkyler for fullverdig reparasjon ligger på ca. halvparten av nypris, og er dermed til fordel for korpsets økonomi. Bedriften er dessuten i gang med utvikling og nyproduksjon av transportkasser for trommer, stativer for instrumenter til bruk på øvelser og stevner og ellers andre typer utstyr. I markedsundersøkelsene før oppstart av første bedrift har vi søkt etter produkter og tjenester som ikke nå blir produsert og levert i Norge. Virksomheten for musikkorpset ble et naturlig førstevalg." (Informasjon fra YB)

Bakgrunnen for å satse på produkter for korpsbevegelsen var blant annet at flere av initiativtakerne kjente til behovet fordi de selv hadde barn i skolekorpset. Markedsutsiktene regnes som gode. Yrkeserfaringsbedriftene har foreløpig greid seg med de oppdragene som er kommet inn. Man regner også med at korpset selv etterhvert vil kunne komme med forslag til produkter. På grunn av at virksomheten fortsatt er i en etableringsfase, har man ikke gått så aktivt ut i markedsføringen av produktene. Man har foreløpig bare gått ut til 10-12 korps. Når bedriften til sommeren kommer inn i nye lokaler vil det bli lagt større vekt på markedsføringen. Når korpset møtes på stevner etc., vil også dette medføre at produktene til Yrkeserfaringsbedriftene blir mer kjent.

Prosjektet Yrkeserfaringsbedriftene er fortsatt på forsøksstadiet. Det finnes likevel allerede ideer for videre virksomhet. Noen av disse dreier seg om nye produkter og nye markeder. Andre ideer dreier seg om organiseringen av nye yrkeserfaringsbedrifter. Man tenker seg blant annet at stiftelsen YB vil kunne fungere som en paraply-organisasjon for disse bedriftene. Man ville da kunne beholde noen stordriftsfordeler - f.eks vil en slik paraply-bedrift kunne ta seg av regnskaper, fakturering, selvangivelser, opplæringsprogrammer og gi råd om leveranser, etc., samtidig som småbedriftene ville få ned administrasjonsomkostningene.

Det satses også i fremtiden på å innrette produksjonen mot organisasjonslivet. For nyetablerte virksomheter som Yrkeserfaringsbedriftene er dette et interessant marked av flere grunner. Det finnes innen organisasjonslivet en rekke behov som ikke er dekket - man unngår konkurransen på et marked som allerede er etablert. Videre er det en

stor fordel at organisasjonene allerede har et stort kontaktnett. Samtidig finnes det en rekke spesifiserte og likeartede behov.

Siden virksomheten er så ny, er det foreløpig for tidlig å si noe sikkert om hvorvidt modellen er overførbar også til andre deler av landet. Det er imidlertid verdt å peke på at det er en konstellasjon av personer med kontakter til fagbevegelsen, arbeidsgiversiden og det offentlige som har fått satt i gang virksomheten. Dette har vist seg å være en gunstig kobling.

4. 3. 2 Husflid for salg - prøveprosjekt i Vesterålen.

De foreløpige erfaringene fra Yrkeserfaringsbedriftene i Oslo tyder på at organisasjonslivet innen kultur- og fritidssektoren kan utgjøre et interessant marked for etablering av nye virksomheter og nye arbeidsplasser. Dette prosjektet var et eksempel på at nye arbeidsplasser kan etableres i tilknytning til virksomheten som allerede drives i kultursektoren. "Husflid-for-salg"-prosjektet i Vesterålen er et eksempel på etablering av nye arbeidsplasser innen kultursektoren.

Vesterålen Regionråd er et sekretariat for flere interkommunale organer. Regionrådet (opprinnelig Regionplanrådet for Vesterålen) har spilt en sentral rolle i planleggingen og utformingen av distriktpolitiske mål for Vesterålen. Blant annet har Regionrådet fungert som prosjektrådgiver for kommunene i forbindelse med råstoffutvikling knyttet til fiskeriene. I dag preges også prosjektarbeidet i hovedsak av prosjekter knyttet til eksport av fersk fisk, fiskeindustri, trålerflåten og prosjekter knyttet til produktutvikling og lederopplæring. Ansatte innen kulturetaten i kommunene syntes det på denne måten skjedde positive ting innen andre sektorer, og ønsket å prøve ut om også virksomheter innen kultursektoren kunne ha en positiv distriktpolitisk betydning.

I regi av Vesterålen Regionråd er det startet et eget Kulturprosjekt for Vesterålen. "Husflid-for-salg"-prosjektene er en del av dette kulturprosjektet. Formålet var i første omgang å undersøke mulighetene for å etablere nye arbeidsplasser innen kultursektoren. Produksjon av husflidsartikler ble sett som et interessant område. Kulturprosjektet arrangerte høsten 1983 informasjonsmøter i alle kommunene i Vesterålen. På disse møtene ble det orientert om husflid for salg av en produktkonsulent for husflid. Samtidig fikk interesserte vurdert sine husflids-

artikler. I tillegg til at det på denne måten ble gitt generell informasjon, opprettet Kulturprosjektet også to verksteder for prøveproduksjon. Man ønsket blant annet å finne ut mer om hvilke produkter som kunne danne grunnlaget for lønnsomt salg. I Kulturprosjektets arbeidsrapport fra første halvår av prøvedriften er bakgrunnen for produksjonsverkstedene beskrevet:

"En av Kulturprosjektets hovedoppgaver er å stimulere til opprettelse av arbeidsplasser på kulturområdet. Dette omfatter både offentlig og privat sektor. Innen privat sektor var det naturlig å begynne med husflid av to årsaker:

- a) Nordland Fylke har tilsatt produktkonsulent for salgshusflid som i tilknytning til Kulturprosjektet planmessig kunne benyttes til informasjon, veiledning osv.
- b) Nordland Fylkeshusflidslag/Nordland Fylkes Kulturavdeling kunne benytte "Rettedalstillinger" til prøveproduksjon av husflidsartikler.

En annen oppgave for Kulturprosjektet er å koble sammen ulike ressurser i et samspill som kan gi en effektiv utnyttelse. "Husflidsprosjektet" er et eksempel på en slik sammenkobling. Målet er å øke husflidsproduksjonen i Vesterålsregionen for å skape varige hel- og deltidsarbeidsplasser."

(Vesterålen Regionråd, Arbeidsrapport "Husflid for salg", s.2)

Rapporten gir denne oversikten over ressurser og oppgaver (s. 3):

Ressurser	Oppgaver
Kulturprosjekt for Vesterålen	Samordning / Informasjon
Husflidslagene i Vesterålen	Amatørmiljøer / Opplysninger
Kommunale tiltaks-/ kulturledere	Skaffe opplysninger Legge forholdene tilrette i den enkelte kommune Skaffe kommunale midler
Produksjonskonsulent for husflid, Nordland Fylkeshusflidslag	Produktveiledning / opplæring Opplysninger om økonomi Bindeledd mellom A/S Husflidens utsalg og produsenter.
Nordland Fylkes Kulturavdeling	"Rettedalsmidler" til 4-5 stillinger i forbindelse med prøveproduksjon av husflid (10 mnd.)
Arbeidsformidlingen	Sammen med kommune / Kulturprosjektet å skaffe produsenter som er ledige

Det er satt i gang to verksteder - et i Hadsel og et i Andøy. Gjennom fylkeskommunale sysselsettingsmidler er det opprettet 8 halve stillinger over en 10-månedersperiode. Det er også blitt bevilget driftsmidler med ca. kr.10 000 pr. måned. Kommunene har stilt lokaler til rådighet og stått for husleieutgiftene i forsøksperioden.

Lokale driftskomiteer har ansvaret for driften. "Tankegangen bak sammensetningen av komiteene var at medlemmene burde være forankret i lokalsamfunnet, ha en viss kunnskap om bedriftsorganisering og være et bindeledd til et eventuelt husflidsmiljø." (Arbeidsrapporten s. 6)

Verkstedene sysselsetter 8 kvinner. De har gjennomgått intensivkurs i tovingsteknikk og har fått sine produkter vurdert av Husfliden.

Husflid for salg-verkstedene har i stor grad tatt utgangspunkt i lokale kulturtradisjoner når de skulle finne fram til aktuelle produkter. Mange av de produktene som er blitt produsert i prøveperioden er laget med utgangspunkt i teknikken toving (filting av ull). Naturfarget garn er også benyttet. Det er lagt opp til at produktene skal være kommersielt salgbare. Verkstedene har her prøvd seg fram med forskjellige produkter, blant annet laddar, votter, luer, vester, leketøy og gaveartikler. Produktene har i hovedsak fått en positiv mottakelse. Målet er at verkstedene skal kunne basere seg på vanlig kommersiell drift etter prøveperioden. I den forbindelse har Kulturprosjektet også undersøkt erfaringene fra salgshusflid i Sverige og Finland. Det er tatt kontakter med Statens Veiledningsinstitutt for Industrien i Nord-Norge (VINN) og DU. Gjennom DU er det søkt om støtte til skoleringskurs som tar opp emner som produktutvikling, markedsføring, økonomistyring og bedriftsorganisering. Dette kurset går over en periode på seks måneder. I tillegg til de 8 som er sysselsatt i verkstedene følges kurset av 16 andre kvinner. Prøveprosjektet tar også sikte på å spre kunnskapen fra verkstedene til et videre miljø. Prøveprosjektet skal være fram til 1. juli 1985. Erfaringene fra forsøksdriften vil da bli evaluert.

4. 3. 3 Noen videre problemstillinger.

En av grunnene til at kultursektoren har vært spesielt aktuell i forbindelse med de nye sysselsettingstiltakene, har vært at man har ønsket å unngå at tiltakene skulle skape konkurransesvridning. Sysselsettingsmidlene skulle ikke anvendes slik at tiltakene konkurrerte med annen ordinær virksomhet. Vi har stilt spørsmålsteget ved om ikke sysselsetting innen kultursektoren også kunne skape slik konkurransesvridning.

Denne problemstillingen kan f. eks. være aktuell i forbindelse med etablering av kulturverksteder eller nye teatergrupper som finansieres ved hjelp av sysselsettingsmidler. Disse kan tenkes å konkurrere både med de frie teatergruppene og med amatørteatervirksomhet. De sistnevnte vil i hovedsak ha sine inntekter i spilleperioden, mens teatervirksomheter etablert som sysselsettingstiltak vil få støtte i produksjonsperioden. Betyr dette at en type teatervirksomhet får "særfordeler"?

Denne problemstillingen er ikke like aktuell i alle deler av landet fordi man ikke har slike frie teatergrupper. De frie gruppene er i hovedsak lokalisert i Østlandsområdet - de finnes nesten ikke i f. eks. Nordland eller Nord-Norge forøvrig. De frie teatergruppene turnerer imidlertid i landsdelen. Vil slik teatervirksomhet som Nordland fylkeskulturetat har satt i gang ved hjelp av sysselsettingsmidler kunne ha negative følger for annen teatervirksomhet? Ved Nordland teater så man ikke dette som noe problem. Det ble tvert om lagt vekt på at både slike tiltak og amatørteater generelt heller øker interessen for teater i lokalsamfunnene, og dette kommer all teatervirksomhet til gode. Ved Nordland teater hadde man gjennom turnevirksomhet i distriktene merket større interesse for forestillingene der det allerede fantes tilbud f. eks. i form av amatørteater. Spørsmålet om hvorvidt sysselsettingsmidlene også kan føre til konkurransesvridning, vil nok likevel kunne bli mer aktuelt andre steder i landet. Dette gjelder også i forhold til bruk av sysselsettingsmidler i regi av de idelle organisasjonene.

Det er allerde pekt på at det foreligger forholdsvis lite forsknings- og utredningsmateriale om kultur- og fritidssektoren. Det finnes lite offentlig statistikk når det gjelder kulturfeltet og enda mindre når det gjelder kultur og sysselsetting. Dette siste ble blant annet kommentert av Arbeidsdirektør Reidar Danielsen på FAFO's kulturkonferanse:

"I offentlig statistikk er alle yrker eller næringer plassert i hovedgrupper. Kulturyrkene hører hjemme i hovedgruppen "Teknisk, vitenskapelig, humanistisk arbeid m.m. Gruppen er igjen delt inn i tre undergrupper som er det laveste nivået i vår statistikk. Disse grupper er

- Teknisk og naturvitenskapelig arbeid
- Sykepleie og helsevernarbeid
- Annet arbeid

Denne siste gruppen er altså en sekkepost, og det er her yrker innenfor kultursektoren behandles. Gruppen er imidlertid meget uensartet. Den inneholder f. eks. også undervisningsarbeid, religiøst arbeid, juridisk arbeid og en hel del yrker innenfor sosialt arbeid. Det er derfor forbundet med vanskeligheter å finne fram til sysselsetting og ledighet innenfor kultursektoren. Ledighetsbegrepet blir også for mange innenfor kultursektoren vanskelig å behandle fordi det ofte ikke er vanlig med det vi ofte forstår med fast arbeid. Det dreier seg derfor ofte mer om undersysselsetting enn egentlig full ledighet."

Det bevilges samlet store summer til arbeidsmarkedstiltak. Det er som nevnt satt av 2,7 milliarder kr. til slike tiltak i 1985. Tilsvarende tall for 1984 var 2,5 milliarder kr. Det er behov for mer kunnskap om hva man får igjen for disse midlene, f. eks. ut fra målsettingen om kvalifisering av de sysselsatte. Hvordan kan tiltakene eventuelt gjøres bedre? Selv om Arbeidsdirektoratet evaluerer og foretar etterundersøkelser av en del av tiltakene, eksisterer det likevel et stort behov for videre undersøkelser.

Vi har innenfor rammene av dette forprosjektet kommentert problemstillinger som kan være aktuelle i forhold til to videre prosjekter. Det ene tar opp ekstraordinær sysselsetting generelt. Disse problemstillingene er her rettet inn mot sysselsettingstiltak innen kultursektoren, men er i høy grad aktuelle også i forhold til bruk av sysselsettingstiltak innen andre sektorer. Det andre prosjektet tar utgangspunkt i de tradisjonelle tiltakene innen kulturfeltet.

Om vi tar sysselsettingstiltakene innen kultursektoren som utgangspunkt

kan det pekes på i alle fall tre forskjellige ordninger eller "rammer" for slike tiltak:

- Sysselsettingstiltak i kommunal eller fylkeskommunal regi
- Sysselsettingstiltak i regi av en statlig faginstans som f.eks. Riksantikvaren
- Sysselsettingstiltak i regi av de frivillige organisasjonene

Vi skal kommentere noen av de problemstillingene som kan være aktuelle i forbindelse med sysselsettingstiltak i regi av de frivillige organisasjonene. Økt sysselsetting innen organisasjonslivet kan vise seg interressant i forbindelse med jobbskaping i ikke-offentlig sektor. I 1985 er regelverket for sysselsettingstiltakene endret slik at også organisasjonene kan stå som arbeidsgiver for de sysselsatte. Nå er dette i og for seg ikke nytt. Også tidligere er arbeidsledige blitt sysselsatt i de frivillige organisasjonene. Regelendringen åpner imidlertid for at kommunen ikke lenger trenger å stå som arbeidsgiver. Regelendringen er beskrevet i Kommunal- og Arbeidsdepartementets rundskriv H-8/85 og gjelder fra 1. mars. Endringen gjelder for almennyttige og ideelle organisasjoner og er i hovedsak rettet inn mot ungdom under 25 år. Ordningen gjelder ikke for arbeidstaker-, arbeidsgiver-, eller næringsorganisasjoner. Også politiske organisasjoner faller utenfor ordningen. De organisasjoner som omfattes som støtteberettigede er:

- idrett, ungdoms- og fritidsorganisasjoner
- opplysningsorganisasjoner
- humanitære og sosiale organisasjoner
- organisasjoner knyttet til vitenskap og kultur
- religiøse organisasjoner

I den grad den vedtatte endring av regelverket fører til økt bruk av sysselsettingstiltak innen organisasjonene, kan blant annet følgende problemstillinger bli aktuelle:

- I hvilken grad fører slike tiltak til at det opprettes flere ordinære stillinger innen organisasjonslivet?
- Hvor egnet er de frivillige organisasjonene som arbeidsgivere for de arbeidsledige ungdommene?

Flere forhold spiller her inn. Det kan blant annet stilles spørsmål

ved om organisasjonene har den nødvendige kompetanse i sysselsettings-sammenheng. Noen av erfaringene som allerede er gjort, kan tyde på at en del av organisasjonene kan mangle nødvendige kunnskaper om administrative rutiner forbundet med arbeidsgiveransvar og derfor likevel må ha hjelp fra kommuneadministrasjonen. Vil dette kunne bli et problem? Et argument for at kommunene skal stå som arbeidsgiver er at kommunene allerede har et administrativt apparat med faste rutiner knyttet til personaladministrasjon og sysselsettingstiltak.

Organisasjonene skal betale egenandel for å få utløst sysselsettingsmidlene på samme måte som kommunene. Mange av lagene og foreningene har en vanskelig økonomi. Dette kan ha forskjellige virkninger i sysselsettingssammenheng. Det kan ha virkninger i forhold til de sysselsatte og deres interesser og det kan ha virkninger når det gjelder forholdet mellom forskjellige organisasjoner.

For det første kan det tenkes at i en del tilfeller vil sysselsettingstiltakene bestå av kortvarige prosjekter der lagene og organisasjonene i hovedsak vil være interessert i å få mest mulig igjen for den innskutte egenandelen. Denne type tiltak skal rettes spesielt inn på ungdom. Selv om disse sysselsettingstiltakene ikke er opplæringstiltak er det flere grunner til at arbeidsledig ungdom vil ha interesse av tiltak som innebærer opplæring og kvalifisering i forhold til det regulære arbeidslivet. Det er et åpent spørsmål hvordan sysselsetting via de frivillige organisasjonene vil fungere i en slik sammenheng. Det er samtidig viktig at organisasjonserfaring også kan være en viktig kvalifikasjon i forhold til arbeidslivet. Det er mulig at slik sysselsetting vil sette de ideelle organisasjonene bedre i stand til å løse sine oppgaver i nærmiljøet. Samtidig er det mulig at det i grenselandet mellom privat og offentlig sektor kan finnes nye og mer permanente arbeidsoppgaver som igjen kan resultere i nye arbeidsplasser.

For det andre kan det undersøkes om sysselsetting i regi av de ideelle organisasjonene fører til bestemte fordelingseffekter. I den grad sysselsettingstiltak innen de frivillige organisasjonene øker i omfang kan det også reises problemstillinger mht. fordelingsvirkninger mellom de forskjellige organisasjonene. Vil det kunne bli de store og ressurssterke organisasjonene som har kapasitet til å administrere slike tiltak og som dermed får ytterligere ressurser i form av

arbeidskraft? Hvilke typer av organisasjoner vil sysselsettingstiltakene i praksis bli lagt til? Vil det etterhvert kunne vise seg at det er bestemte organisasjoner som får anvende sysselsettingsmidler - og vil denne fordelingen også kunne resultere i ulik geografisk fordeling? Med disse spørsmålene mener vi ikke å antyde at det behøver å være uheldig at visse typer av organisasjoner i deler av landet "legger beslag" på sysselsettingsmidlene. Poenget er heller å peke på at det ut fra både de arbeidsmarkedspolitiske problemstillinger og ut fra de sysselsattes interesser er grunn til å foreta nærmere evaluering av tiltakene. Det interessante er ikke først og fremst om det - f. eks. - er idrettsorganisasjonene eller de religiøse organisasjonene som vil benytte seg av ordningen, det interessante mht. arbeidsmarkedstiltakene er heller spørsmål om hvor egnet de er i sysselsettingssammenheng. Dette vet vi foreløpig lite om og det er foreløpig usikkert hvor stort omfang denne ordningen egentlig vil få.

Vi har antydnet at problemstillingene som er nevnt kan vise seg å bli viktige om ordningen blir tatt i utstrakt bruk. Det hører likevel med i dette bildet at det også finnes forhold som kan føre til at ordningen ikke vil bli særlig omfattende i første omgang. Vi skal nevne noen av dem her. For det første er ikke denne ordningen så forskjellig fra den praksis en del kommuner hittil har fulgt når det gjelder sysselsettingstiltak via de frivillige organisasjonene. For det andre forutsettes det ikke egne bevilgninger til disse tiltakene, rammebeløpene økes ikke. For det tredje er det fortsatt kommunene som skal foreta prioriteringen av hvilke prosjekter som skal settes i gang. Dette gjelder både prioriteringen mellom de kommunale sektorer og prioriteringen mellom kommunesektorene og de frivillige organisasjonene. Noen forhold kan tilsi at i en del kommuner vil det bli vedlikeholdsarbeider innen de kommunale sektorer som vil bli prioritert. Blant annet vil svak økonomi i mange kommuner kunne spille inn. Det er altså av interesse å følge opp nærmere de sysselsettingstiltak som vil finne sted i regi av organisasjonene.

Vi har allerede kommentert en del av de problemstillinger som kan være aktuelle i forbindelse med en oppfølging av de nye og utradisjonelle prosjektene innen kultursektoren. Dette er tiltak hvor kultursektoren har forsøkt å gå nye veier i sysselsettingsarbeidet samtidig som det skapes nye kulturtilbud i lokalsamfunnet. Flere av disse tiltakene har nå vært i drift så lenge at det kan være behov for å evaluere dem nær-

mere. For sysselsettingstiltak generelt, og de utradisjonelle prosjektene spesielt, har man nå så mye erfaring at det kan være på tide å stille nærmere spørsmål om hvilke tiltak, ordninger og prosjekter som fungerer - for kommunene og lokalsamfunnene, for kultursektoren, og ikke minst for de sysselsatte.

Litteratur.

Arbeidsdirektoratet: Sysselsettingsstatistikk 1983-85.

Arbeidsdirektoratet: Rundskriv nr. 62. 1985.

Billing, Greta: Kulturpolitikk og samfunnsforandring, Oslo 1978.

Bjørgum, Øystein: Nye arbeidsplasser. Oslo 1984.

Blomberg, A., Christiansen A. E. og Oftedal, J.: Utradisjonelle tiltak på kultursektoren, Rådet for Arbeidslivsstudier 1984.

Bø kommune: Sysselsettingsprogrammer 1983-84. Kommuneplan 1981-92.

Institutt for Samfunnsforskning: Søkelys på arbeidsmarkedet (1:84)

Kommunal- og Arbeidsdepartementet: Rundskriv ang. sysselsettings-tiltak (H-7/83, H-11/83).

Kommunal- og Arbeidsdepartementet: Det kommunale sysselsettingsprogram. 1985.

Kulturrådet i Sverige: Kommunerna, staten och kulturpolitiken. Rapport från kulturrådet 1984:3, Stockholm 1985.

Mangset, Per: Kultursekretæren - Mellom byråkrati og profesjon. Oslo 1984

Nordland Fylkeskommune: Beredskapsplan mot arbeidsledighet. 1985.

Norsk Kulturråd: Kultur og kulturpolitikk. Oslo 1985.

Norske Kommuners Sentralforbund: Kommunalrapport 17:83, 20:83, 21:83, 4:84

Olberg, Dag (red.): "Kultur mot arbeidsløshet"-Rapport fra FAFO's kon-

feranse om kultur og sysselsetting. Oslo 1985

Rana kommune, Kulturkontoret: Rapport fra Maurtua. 1984.

Rosenlund, L. og Soland J. (red.): Kultur og konjunktur. Oslo 1984

Stortingsmelding nr. 85.

Teigstad, Jørn: Kommuners og fylkeskommuners bruk av eksstraordinære sysselsetningsmidler innen kultursektoren. Oslo 1984

Vesterålen Regionråd: Arbeidsrapporter fra Kulturprosjektet (jan.- mai 1984, juni-des. 1984); Arbeidsrapport fra "Husflid for salg" febr.-juli 1984.

Yrkeserfaringsbedriftene (YB): Informasjon fra YB.

